

DPTechnická univerzita v Liberci
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: Pedagogiky a psychologie

Studijní program: 2. stupeň

Kombinace: Tělesná výchova - Zeměpis

SROVNÁVACÍ STUDIE TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DÍTĚTE
V ČESKÉ REPUBLICE A NA KYPRU
COMPARATIVE STUDIES OF PASSING FREE TIME OF A
CHILD IN THE CZECH REPUBLIC AND ON CYPRUS
ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ
ΤΣΕΧΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Diplomová práce: 07–FP–KPP – 022

Autor:

Andreas SAVVA

Podpis:

.....

Adresa:

Zelená 25a/1993

160 00, Praha 6

Vedoucí práce: PaedDr. [Futschiková Ivona](#)

Konzultant:

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
79	17 971	7	12	17	2

V Liberci dne: 21. 4. 2008

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne: 10. 04. 2008

Andreas Savva

.....

Poděkování:

Děkuji za pomoc při vzniku této práce PaedDr. Ivoně Futschikové, bez jejíž pomoci a konzultací nad tématikou by tato práce nevznikla.

Dále děkuji Anně Savva za její aktivní pomoc při získávání materiálu pro mou diplomovou práci.

SROVNÁVACÍ STUDIE TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DÍTĚTE V ČESKÉ REPUBLICE A NA KYPRU

Anotace

DP pojednává o trávení volného času dítětem na základních školách v České republice a na Kypru a provádí komparativní studii.

Cílem teoretické části práce bylo vysvětlit pojem volný čas a jakým způsobem je dnešní mládež využíván.

Praktická část prezentuje výzkum realizovaný na základních školách v Benešově a Polisu Chrisochoy. Zpracovává hypotézy vytýčené autorem práce. Výzkum byl prováděn metodou dotazníků, dotazování respondentů a pozorováním. Účelem bylo zjistit formy a míru trávení volného času v obou zvolených destinacích.

Cíl DP spočívá ve vypracování metodického listu, který by rozšířil možnosti trávení volného času v České republice.

Klíčová slova

- volný čas, volnočasové aktivity a instituce, současná populace, riziková oblast, vrstevnické skupiny, neformální a formální skupina, podmínky k volnočasovým aktivitám, volnočasové kroužky

COMPARATIVE STUDIES OF PASSING FREE TIME OF A CHILD IN THE CZECH REPUBLIC AND ON CYPRUS

Summary

The diploma thesis deals with free time spending of children at primary school in the Czech Republic and in Cyprus. The thesis makes comparative study.

The aim of the theoretical part is to explain the term free time. How is free time spent by today's youth.

The practical part presents a research which was realized on primary schools in Benešov and in Polis Chrysochou. There are developed hypothesis by the author.

The questionnaire, observation and questioning of respondents was used in the research. The purpose was to find forms and the extent of free time spending in both towns.

The aim of the diploma thesis is to make methodical list, which would extend the options of free time spending in the Czech Republic.

Key Words

- free time, free time activities and institutions, current population, contained area, groups of peers, informal and formal groups, conditions of free time activities, free time bees

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ ΤΣΕΧΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Σχολιάζω

Διπλωματική εργασία συζητά πως συμπεριφέρονται τον ελεύθερο χρόνο παιδιά δημοτικού σχολείου της Τσεχίας και της Κύπρου και εκτελεί σύγκριση σπουδών.

Ο στόχος των θεωρητικών μέρων της δουλειάς ήταν η εξήγηση της γενικής ιδέας στον ελεύθερο χρόνο και με ποιόν τρόπο οι σημερινοί νέοι την εκμεταλλεύονται.

Πρακτικό μέρος παρουσιάζει έρευνα πραγματοποιημένη σε δημοτικό σχολείο στο Μπένεσοφ και στην Πόλη Χρυσόχρους. Πραγματοποιημένη υπόθεση υπό του ορισμένου δημιουργού εργασίας. Έρευνα ήταν πραγματοποιημένη με μέθοδο ερωτηματολογίου και ερωτήσεων, πληροφοριών και παρακολούθησης. Ο σκοπός ήταν να εξακριβώσω μορφή σε ορισμένο βαθμό πως περνούν τον ελεύθερο χρόνο και στις εκλεγμένες περιοχές.

Στόχος της διπλωματικής εργασίας αποτελεί επεξεργασία μεθόδου της σελίδας, το οποίο επεκτείνει δυνατότητες περνώντας ελεύθερο χρόνο στην Τσέχικη Δημοκρατία.

Κυριες λέξεις

- Ελεύθερος χρόνος, Ελεύθερες δραστηριότητες και ίδρυμα , Σύγχρονος λαός, Ανασφαλής περιοχή, Συνομήλικες ομάδες, Συνθήκες για ελεύθερες δραστηριότητες, Ομάδα τυπική και άτυπη

Cíl Diplomové Práce

Srovnávací studie. Vypracování metodického listu, který by rozšířil možnosti trávení volného času v České republice.

OBSAH:

1. ÚVOD	1
2. TEORETICKÁ ČÁST	10
2.1 VOLNÝ ČAS JAKO POJEM	10
2.2 Volný čas	11
2.2.1 Soudobá pedagogika volného času v postmoderní společnosti	14
2.2.2 Výchova ve volném čase	15
2.2.3 Organizovanost výchovného působení	16
2.3 Geneze volného času	18
2.4 Vlivy působící na vznik a rozvoj volného času	19
2.5 Vztah dětí a mladistvých k problematice volný čas	19
2.5.1 Soustava aktivit a zařízení volného času dětí a mládeže	20
2.6 Typologie možností trávení volného času	22
2.6.1 Rodina	23
2.6.2 Proměny současné rodiny	24
2.7 Volnočasové aktivity školy	25
2.7.1 Volnočasová zařízení školy	26
2.7.2 Školní družiny a školní kluby	27
2.7.3 Vrstevnické skupiny	27
3. MNOHOTVÁRNÉ VZTAHY	29
3.1 Sociální svazky	29
3.2 Zkušenosti	30
4. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA KYPRU	32
4.1 HISTORICKÝ PŘEHLED	33
4.1.1 Stručný přehled dějin	33
4.1.2 Kypersko-turecké vztahy	35
4.2 Charakteristika kyperského školství	36
5. PRAKTICKÁ ČÁST	40
5.1 Cíl výzkumu	40
5.2 Hypotézy výzkumu	40
5.3 Metoda výzkumu	41
5.4 Popis zkoumaného vzorku	42
5.5 Popis použitých metod	42
6. OVĚŘENÍ PLATNOSTI HYPOTÉZ	43
6.1 Ověření hypotézy 1 (H1)	43
6.2 Ověření hypotézy 2 (H2)	46
6.3 Ověření hypotézy 3 (H3)	51
6.4 Ověření hypotézy 4 (H4)	55
6.5 Ověření hypotézy 5 (H5)	60
6.6 Ověření hypotézy 6 (H6)	61
7. Metodický list	66
8. ZÁVĚR	69
9. SLOVNÍK ŘECKÝCH SLOV	70
10. SEZNAM FOTOGRAFIÍ	70
11. SEZNAM GRAFŮ A TABULEK	71

12.	SEZNAM LITERATURY	72
13.	Příloha	74
13.1	Nestandardizované dotazníky v řeckém jazyce.	74
13.2	Nestandardizované dotazníky v českém jazyce.	76

1. ÚVOD

Základním stimulem, proč jsem se rozhodl pro popis zvolené problematiky, byla především moje rodina. Otec pochází z Kyperské republiky, konkrétně z jižní řecké části, z podhorské vesnice Peristerona. Matka je z České republiky z hlavního města Prahy. Od narození jsem neustále pobýval v obou zemích. Kontrasty, které mě po celé dětství obklopovaly, byly fascinující a především velmi odlišné.

Rozhodl jsem se pro vytvoření srovnávací studie volnočasových aktivit dětí ve zmiňovaných zemích. Tím, že jsem si jako dítě prošel dvojí výchovou, tak je i můj pohled na tuto problematiku specifický.

U volnočasových aktivit dětí jsem sledoval jejich průběh, inovaci, funkce v životě jako skupiny tak i jednotlivce. Při výzkumu jsem se především zaměřil na pohyb dětí a na styl života, který žijí. Kladl jsem si otázku, do jaké míry jsou dodržovány tradice, které jsou s těmito událostmi spjaty, a jakou roli hrají tradice u současné populace.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 VOLNÝ ČAS JAKO POJEM

Aktivity volného času mohou mít charakter produktivní nebo receptivní. Jak uvádí **B. Hofbauer (4)** potřeby realizované ve volném čase nemají charakter uhájení prosté existence, avšak psychická hranice mezi potřebami zbytnými a nezbytnými je proměnlivá, je podmíněna historicky, lokálně, osobností dítěte, mladého člověka atd.. Uspokojování potřeb volného času se může bezprostředně projevit dle známého úsloví: "Kdo něco dělá - nezlobí". Neuspokojování může naopak mít odraz ve skryté frustraci vedoucí až k různým formám agresivity a dalších společensky nežádoucích projevů. Návyky využívání volného času se vytvářejí v dětství a základy si jedinec nese po celý život.

Jak využívat a naplňovat volný čas se mladý člověk musí učit v rámci své socializace. Výchova k účelnému využití volného času a jeho vhodná organizace je tedy součástí výchovně vzdělávacího procesu.

Ve stávající společnosti se projevuje relativní narůstání volného času mladé generace. Je např. osvobozována od mnoha dříve obvyklých povinností souvisejících s chodem domácnosti apod. Mění se systém hodnot nejen mladé generace, ale celé společnosti. Filozofická kategorie "být" se nahrazuje kategorií "mít" - vlastnit. Kvalita a intenzita osobního zážitku je nahrazována jeho kvantitou. Místo vlastního aktivního konání určité volnočasové činnosti se lidé spokojují s receptivní účastí - tj. sledováním aktivit jiných, přičemž je často přímá osobní účast nahrazována zprostředkováním masmédií. Intenzita osobního prožitku z recepce v izolovaném domácím prostředí se snižuje, třeba až na pouhou kulisu. Má-li volný čas plnit své poslání, je potřebí vytvářet podmínky a podporovat žádoucí aktivní činnosti, které mohou nabízet zařízení pro volný čas dětí a mládeže.

O volném čase se hovoří jako o rizikovém faktoru, či jako o časované bombě. Jeho množství relativně vzrůstá, kvantita však neznamena automaticky jeho kvalitní využívání. Neovlivňování využívání volného času a výchovy k němu ze strany společnosti a ponechání této oblasti zcela na komerci by mělo nedozírné následky. Pokud není institucionální nabídka v místě dostatečná a odpovídající, mohou si mladí lidé nacházet jiné aktivity, které jsou často společensky nežádoucí. Je známo, že

výchova je levnější a úspěšnější než převýchova. Proto prostředky vynaložené do ovlivňování volného času celé mladé generace jsou investicí do budoucnosti. (HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*, 2004)

2.2 Volný čas

Jak uvádí **Faltýsková (1)** volný čas je oblastí živě se rozvíjející a současně přinášející řadu problémů. Jak pro teoretický rozbor, tak pro společenskou praxi je to téma podnětné a zároveň náročné. Volný čas je dnes významnou oblastí života a výchovy, časem očekávání i rizik. Mimořádný význam má pro děti a mládež, nejmladší a perspektivní součást společnosti, která spolu s generacemi dospělých a za jejich aktivního podílu zajišťuje jak kontinuitu, tak také nezbytnou inovaci dalšího vývoje.

Naše práce popisuje členité spektrum volnočasových aktivit, na nichž se podílejí účastníci různého věku, pohlaví, sociálního postavení, odlišného stupně a zaměření zájmu. Každá z řešených otázek má svoji minulost, v každé bylo do dnešních dní dosaženo určitého stupně poznání a patrných výsledků, každá také směřuje k budoucnosti. Vzhledem k častým proměnám společnosti i volného času samého má vývoj rychlý průběh, z něhož je možno a nutno se poučit. V tomto časovém rozměru je výchova ve volném čase živnou půdou jak pro uplatnění řešení osvědčených a praxí potvrzovaných, tak také přístupů zcela nových a nečekaných. Rozbor dosavadního vývoje a zobecnění současných zkušeností má proto v soudobé složité společnosti přispět ke hledání nových cest.

Nedílnou, stále výraznější součástí řešených otázek jsou mezinárodní (a zejména evropské) souvislosti výchovy mladé generace a volného času, ukazující stále patrnější shody a podobná řešení, současně však i výrazné rozdíly; také tento srovnávací přístup nabízí významné podněty.

Komplexnost problematiky volného času vyžaduje, abychom brali v úvahu četné souvislosti a vazby, v nichž se výchovné působení uskutečňuje, zejména:

- společenské podmínky umožňující vznik a rozvoj volného času i jeho výchovné zhodnocování;
- přístupy jednotlivých dětí a mladých lidí, jejich skupin a celé generace, jimiž reagují na možnosti a podněty, avšak také čelí překážkám ztěžujícím vstup do této oblasti;

Život a výchova dnešních dětí, dospívající mládeže a mladých dospělých probíhá v různých prostředích: většinou nejprve u rodičů a později, po založení vlastní rodiny, také s partnerem a dětmi; ve škole, v přípravě na profesi a později ve světě práce; ve volném čase a jeho zájmových či společensky prospěšných aktivitách, v prostředí ovlivňovaném médií, v obci a dalších veřejných prostředcích až po celostátní a mezinárodní dimenzi. Volnočasové aktivity uskutečňované v těchto prostředích mají různý obsah a dosah, hodnotové zaměření a účinky a pomáhají utvářet jednotlivce, skupiny, mladou generaci, celou společnost. Často se prolínají, protínají a navzájem podporují, někdy se však ve svém účinku míjejí nebo si navzájem překážejí. Ze všech těchto důvodů význam výchovného zhodnocování volného času trvale roste. (**FALTÝSKOVÁ, J., HŘEBÍČEK, L., SPOUSTA, V. Kapitoly z pedagogiky volného času, 1998**)

Jednostranné přecenění, anebo naopak oslabení či dokonce vymizení některé ze základních oblastí (rodinného života, práce, smysluplné aktivity ve volném čase, veřejně prospěšného působení) toto úsilí problematizuje a život dítěte a mladého člověka zplošťuje. Volný čas není pouhým průvodním jevem života, ale může se stát jeho aktivizujícím činitelem. To vyžaduje pronikat do jeho vnitřního uspořádání a odkrývat vnější souvislosti i možnosti volného času a uplatňovat je v praxi.

Hofbauer (4) vidí volný čas a systém jeho aktivit a institucí jako dynamickou a málo ustálenou, mimořádně nadějnou a současně rizikovou oblast života současného člověka. Ve srovnání s některými sociálními institucemi má za sebou relativně krátkou historii (přinejmenším jako obecně rozšířený a doceňovaný jev). Rodina se rozvíjela po tisíce let, škola jako všem přístupná vzdělávací a výchovná instituce po několika posledních stoletích, demokratický občanský život v předchozích dvou stech letech. Přední francouzský sociolog volného času Joffre Dumazedier (1915-2002) pokládá sice volný čas za součást předchozích civilizací a nalézá ho již u aristokracie antického Řecka nebo v období renesance. Jeho masový rozvoj však právem klade až do 19. a 20. století. Za základní rysy volného času pokládá: svobodnou volbu účasti na jeho aktivitách, bezprostřední „neužitečnost“ (neutilitárnost) a poskytování radosti i uspokojování osobních potřeb. Rostoucí měrou se v životě a proměně člověka a společnosti uplatňuje zvláště od druhé poloviny 20. století. Tehdy se jeho rozsah významně zvýšil. Volný čas začal hrát významnější úlohu v životě

společnosti i ve výchově mladé generace a vznikly i specifické prostředky a postupy pro jeho využívání.

V době rozvoje volného času jako hromadného jevu rozbory jeho historie, teorie i uplatnění v praxi vymezovaly především jeho specifiku; tento přístup zůstává aktuální i nadále. Dnes však na významu nabývá společný zřetel: potřeba komplexně analyzovat volnočasové aktivity v rodině, škole, médiích nebo obci a takto hodnotit celkový přínos volného času pro život a výchovu dětí a mládeže. Tento přínos se uskutečňuje souhrou vnějších, objektivních podmínek a současně aktivního podílu účastníků na volnočasových činnostech. **(HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*, 2004)**

Podle **Spousty (13)** se v evropských souvislostech podstatně rozšířily funkce a cíle volnočasových činností, jejich obsahy, metodická i materiální vybavenost pro jejich realizaci. Vytvořily a diferencovaly se cílové skupiny jeho účastníků, přímo i zprostředkovaně podporované rodinou a školou, zařízeními a sdruženími, obcí, státem, soukromými nebo komerčními subjekty. Možnosti seberealizace vznikají dnes především tím, že se dítěti a mladému člověku nabízí dobrovolné rozhodování a tím i větší míra svobody. V rodině, škole a práci platí základní, mnohdy závazná pravidla vytvořená posláním, tradicemi nebo legislativou těchto prostředí. Ani volný čas nepostrádá výchovné, morální nebo právní zásady; možnost svobodné volby aktivity a účasti na ní je však podstatně větší. Rostoucí míra individualizace umožňuje, aby si sami jednotlivci či skupiny do určité míry stanovovali pravidla fungování. **(SPOUSTA, V. *Teoretické základy výchovy ve volném čase: úvod do studia pedagogiky volného času*, 1997).**

Do aktivit podle **Hofbauera (4)** pronikají ve volném čase relativně snadno vlivy a důsledky vývoje společnosti i života mladých lidí jako demokratická přeměna lidské společnosti u nás a možnost reagovat na generační, skupinové a individuální zájmy a odlišnosti účastníků. To vede k rychlým kvantitativním i kvalitativním proměnám volného času. Rozšiřují se možnosti pro uplatnění nových přístupů, netradičních pojetí obsahu i vytváření nových institucí, jež by citlivě reagovaly na konkrétní podmínky a potřeby. Volný čas je však také prostorem úskalí a nebezpečí. Umožňuje, nebo dokonce sám vyvolává nicnedělání, životní nudu nebo vysloveně nežádoucí jednání vůči sobě, druhým lidem, majetku či přírodě. To nezanedbatelnou část mladé populace vyřazuje z využívání pozitivních možností volného času a vyžaduje od těch, kdo v této oblasti působí, přístup, jenž před negativními jevy

nezavírá oči a přispívá k jejich odstraňování. Minulý, současný ani příští vývoj volného času nelze tedy chápat jako lineárně pojatou cestu „vzhůru a vpřed“, nýbrž jako způsob trvalého odkrývání možností a jako pokusy o řešení tradičních i nově se vynořujících otázek. Toto úsilí má omezovat negativní vlivy pronikající z celospolečenského kontextu nebo vznikající ve volném čase samém. Pozitivní vyústění volnočasové aktivity není nikdy předem dáno, případný úspěch může však významně přispět k rozvoji osobnosti dětí a mladých lidí, jejich společenské angažovanosti a občanské odpovědnosti. Mnohdy, někdy až příliš často, však ústí opačně: odmítnutím nabídnutých možností, morálním krachem, trestním postihem, ba i životním ztroskotáním. Volný čas není ani v tomto případě jediným (a hlavním) prostředím, příčinou a viníkem. Jako důležitá součást života mladého člověka se však na něm může podepsat výrazně, pozitivně i negativně. Na naléhavosti proto nabývá požadavek, aby se děti a mladí lidé učili svůj volný čas prožívat plnohodnotně, aby se stávali jeho aktivním subjektem, aby ho činili nedílnou součástí své přípravy a přenášeli do celého svého života. **(HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*, 2004)**

2.2.1 Soudobá pedagogika volného času v postmoderní společnosti

Podle **Važaňského (14)** od poloviny šedesátých let minulého století vzrůstalo poznání jak významnou oblastí života a výchovy dětí, mládeže a dospělých se stává volný čas. V té době v evropských zemích včetně naší vznikaly podmínky pro jeho rozšiřování. Zkracovala se pracovní doba dospělých, postupně byl zaveden pěti-denní pracovní i školní týden. Rostl počet žáků středních a vysokých škol a jejich účast na aktivitách volného času.

Do této doby spadá v Československu i obnova sociologie, která byla po roce 1948 prohlášena za „buržoazní pavědu“ a prakticky zlikvidována. V šedesátých letech se u nás začala znovu uskutečňovat empirická šetření o společnosti včetně volného času jejích příslušníků a vycházely první práce v tomto směru.

Volný čas byl v praxi a teorii postupně doceňován v mezinárodním měřítku, což se odrazilo také v terminologii. Již od čtyřicátých let 20. století se sporadicky objevovalo označení *aktivit/ volného času* nebo *zařízení volného času*. V širší míře se tyto výrazy uplatnily zejména od počátku šedesátých let (angl. *leisure activities of school children* = volnočasové aktivity žáků, *education for leisure* - výchova pro volný čas, *leisure time education of young people* = volnočasová výchova mladých lidí,

leisure-time facilities = zařízení volného času; franc. *activité de loisir* = činnost ve volném čase, *education de loisir* = výchova ve volném čase, *occupation des 'loisirs* = zaměstnání ve volném čase, *préparation aux loisirs* = příprava na volný čas, výchova k volnému času).

Rozsah a možnosti, dosah a význam volného času pro život a výchovu dále rostly. Předělem v jeho chápání se stala devadesátá léta 20. století. V jejich průběhu se věkové, sociální a zájmové spektrum jeho účastníků rozšířilo; funkce, obsah a metody výchovného působení obohatily a rozrůznily. Volný čas se stále patrněji stával dimenzí celého, výrazně se prodlužujícího lidského života. Přitom se objevovala nová, alternativní řešení a porovnávaly i využívaly se zkušenosti různých zemí. Význam a výchovné možnosti volného času začaly být také analyzovány a využívány vznikající pedagogikou volného času a příbuznými obory (pedagogikou zážitků, dobrodružství, muzeopedagogikou a dalšími) .

Počátkem devadesátých let minulého století se obě dosavadní koncepce (výchova mimo vyučování a pedagogika volného času) a jejich terminologie uplatňovaly souběžně. Postupně se však prosazoval přístup vycházející z konceptu volného času, který nacházel uplatnění na seminářích a konferencích pracovníků této oblasti, v publikacích včetně učebnic. **(M. VÁŽANSKÝ *Volný čas a pedagogika zážitku, 1992*)**

2.2.2 Výchova ve volném čase

Sem zahrnuje **Hofbauer (4)** veškeré působení v časovém prostoru, který neslouží realizaci základních biologických potřeb ani školních nebo pracovních povinností. Dobrovolnost účasti na volnočasové činnosti umožňuje do výchovného procesu včleňovat samy děti a mladé lidi jako jeho aktivního činitele a vytvářet tak nové možnosti a specifické způsoby jejich formování.

Výchova prostřednictvím aktivit volného času směřuje jednak k utváření individuálních rysů účastníka činností, jednak k jeho působení mezi druhými lidmi (ve vrstevnické nebo zájmové skupině, podílem na veřejném životě, v dobrovolnické práci apod.). Východiskem i cílem aktivit je osvojovat si nové znalosti, dovednosti a kompetence „uvnitř“ oblasti volného času (např. prostřednictvím rozvoje individuálního zájmu; oddechové a relaxační činnosti). Současně však volnočasové aktivity tuto oblast v mnohém překračují (např. přechodem od individuální zájmové orientace k volbě budoucího povolání, osvojováním zdravého způsobu života nebo

hodnot demokratického občanství, veřejně prospěšnou činností). (**HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*, 2004**)

Jak uvádí **Spousta (13)** výchova k volnému času zahrnuje reflexi samotného volného času, cílevědomé odkrývání a využívání obsahů činností a různých způsobů jeho využívání. Výchovu k volnému času lze tak právem pokládat za klíč pro otevírání nových možností aktivit a rozvoje člověka, za motor, který celému úsilí dává potřebnou orientaci a dynamiku.

Posláním pedagogiky volného času je analyzovat dosavadní vývoj právě uvedených oblastí, vnášet do nich nové podněty a iniciativy a harmonizovat jejich řešení. Děti a mladé lidi uschopňovat k tomu, aby se za pomoci dospělých (rodičů, vychovatelů, animátorů) a později i samostatně učili vhodné aktivity a realizační způsoby správně volit a zvládat tak, aby byly ve prospěch rozvoje jich samých, jejich sociálního okolí, společnosti, přírody. (**SPOUSTA, V. *Teoretické základy výchovy ve volném čase: úvod do studia pedagogiky volného času*, 1997**)

2.2.3 Organizovanost výchovného působení

Ve směrnících a pedagogické praxi se průběžně objevují také pojmy vyjadřující různou míru organizovanosti výchovného působení ve volném čase.

- **Činnost spontánní** se uplatňuje individuálně nebo ve skupině podle aktuálního zájmu účastníků a je pedagogicky a výchovně ovlivňována nepřímo viz obr.1. Spontánní aktivity (např. v přírodních prostředích, na otevřených hřištích a sportovištích nebo v čítárnách a knihovnách) jsou přístupny všem zájemcům a nemají stanoven čas začátku ani konce. Pedagogický pracovník (pokud je stanoven) při nich vystupuje jako rádce, konzultant nebo motivující činitel, jenž současně zajišťuje bezpečnost účastníků. (**M. VÁŽANSKÝ *Volný čas a pedagogika zážitku*, 1992**)

Obrázek 1 Kyperské dětské hřiště mezi olivovníky

Zdroj dat: foto autor

- **Zájmová činnost příležitostná** zahrnuje organizované, jednorázové i cyklické, rekreační, oddechové nebo vzdělávací aktivity - např. cykly přednášek a poznávací soutěže, sportovní turnaje a závody, koncerty a přehlídky umělecké tvořivosti, divadelní a jiná představení, exkurze a výlet, zájezdy a turistické aktivity, příměstské tábory a další způsoby prázdninové činnosti. Je časově ohraničena, přímo řízena pedagogem a současně umožňuje a podněcuje spoluúčast dětí a mládeže. Může probíhat v místním, regionálním, celostátním a mezinárodním měřítku. **(M. VÁŽANSKÝ *Volný čas a pedagogika zážitku*, 1992)**

- **Zájmová činnost pravidelná** se uskutečňuje celoročně v pravidelných intervalech (jednou nebo několikrát za týden) pod vedením kvalifikovaného vedoucího. Inspiruje vznik různých způsobů zájmových útvarů (kroužků, uměleckých souborů, sportovních družstev, klubů s volnější organizační strukturou, kurzů trvajících od několika měsíců až po jeden rok). Podle **Langra (8)** je jejím cílem osvojit si nové vědomosti, dovednosti a prohloubit kladný vztah k předmětu zájmu. Účastníci zájmové činnosti seznamují zpravidla na závěr školního roku svoje druhy, rodiče i veřejnost s výsledky činnosti (např. formou výstavy, uměleckého vystoupení,

přehlídky, sportovní akce) a dostávají osvědčení o činnosti. (**L. LANGR, *Vybrané otázky z pedagogiky sportu, 1997***)

2.3 Geneze volného času

Podle **Pávkové (10)** nelze úplně porozumět současné situaci výchovného působení ve volném čase dětí a mládeže bez poznání předchozího vývoje. V prvobytně pospolné společnosti volný čas neexistoval, protože neexistovalo žádné pravidelné členění režimu dne. Přesto však náznaky jeho budoucího trávení nacházíme v jeskynních malbách. (Viz jeskyně Altamira ve Francii). V otrokářské společnosti (Antika: Řecko, Řím), otroci volný čas neměli. Pracovali do doby dokud jim stačily fyzické síly a jejich život probíhal podle scénáře cukru a biče. Otrok dostal najíst, a když nemohl pracovat, strávil čas v aréně a pozoroval Gladiátorské hry (princip chlebu a her). Aristoteles jako první v dějinách rozdělil čas na pracovní, volný a polovolný. Feudální uspořádání pojem volného času stále ještě nerozlišovalo. Postupně jej začala organizovat církev. Nejprve to byly neděle, kvůli bohoslužbám, později se rozšiřoval o další církevní svátky. V období renesance se někteří myslitelé pokoušeli vymezit konkrétní pojem volného času. Ten si měl každý trávit po svém, ale bylo nutné jej usměrňovat. Rozdělili ho na všeobecný a individuálně trávený. Po vítězství buržoazních revolucí jako pojem začíná skutečně fungovat. Kapitalisté sami měli zájem organizovat volný čas svých dělníků i jejich dětí a to formou tělovýchovy, kultury a osvěty. Děti dělníků se v něm připravovaly na budoucí povolání.

Za novodobého nakladatele volného času u nás je považován Daladier, který prezentoval tři fáze volného času:

- 1) odpočinek – relaxace
- 2) odreagování – kompenzace
- 3) kreativita a další vzdělávání

Postupným vývojem se pracovní čas zkracoval a na jeho místo se dostával volný čas. Tento vývoj byl zejména v posledních dvou stech letech součástí a současně také iniciátorem nebývalých přeměn výchovy mladých generací. V té době vznikla a do šíře se rozvinula soustava volnočasových činností a institucí a s rostoucím důrazem se prosazovala v životě nejen dospělých, nýbrž také jejich dětí, žáků různých stupňů škol a později i pracovníků nejrůznějších profesí spojených s využíváním volného času. Na dnešních pracovnících této oblasti závisí, na co

navážou, co jako překonané odmítnou a jak ji vlastním přínosem obohatí. **(PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*, 1999)**

2.4 Vlivy působící na vznik a rozvoj volného času

Mezi předpoklady rozvoje volného času patřily, podle **Hofbauera (4)** růst jeho rozsahu jako důsledek zkracování pracovní doby u dospělých (a jejího odstraňování u dětí a mladistvých), rozšiřování celkového objemu volného času celé populace (a v tom opět zvláště mladé generace) i kumulace volného času do měst, jejichž počet obyvatel v procesu urbanizace rychle rostl celkově i vzhledem k celé populaci.

Zkracování doby práce dospělých, mládeže a dětí umožnilo přeměnu významné části jejich života z času nutnosti a podřízenosti v čas vlastní volby a dobrovolné účasti. Vývoj pracovní doby však v dlouhodobé perspektivě neprobíhal jednosměrně - dokonce docházelo i k prodlužování pracovní doby. **(HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*, 2004)**

2.5 Vztah dětí a mladistvých k problematice volný čas

Podle **Krause (6)** na pojetí a praxi volného času dětí a mládeže má kromě objektivních podmínek vliv také vztah účastníků k jeho aktivitám a institucím. Za účastníky pokládáme jak děti a mladé lidi, tak také dospělé organizátory, kteří mezi dětmi nebo mladými lidmi působí jako dobrovolní, externí nebo profesionální pracovníci. Jsou zaměřeni na jeho různé oblasti (zařízení volného času, sdružení dětí a mládeže, hromadné sdělovací prostředky, správu obce nebo vyšší články správy až po mezinárodní dosah) nebo na různé stránky obsahu (sport, turistiku, ochranu přírody, techniku, uměleckou tvořivost apod.). Děti, mladí lidé i jejich vedoucí jsou společnou aktivitou motivováni - mohou se na ní podílet počínaje záměrem a zpracováním projektu přes jeho realizaci až po zakončení a hodnocení jeho bezprostředního nebo dlouhodobého výsledku.

V postavení obou skupin se ovšem projevují odlišnosti. Děti a mladí lidé si účastí na volnočasových aktivitách osvojují nový obsah a získávají novou sociální zkušenost. Dospělí mezi nimi působící a za činnost odpovědní jim v tom pomáhají,

rozvíjejí jejich výchovu ve volném čase, prostřednictvím volného času a k volnému času a touto svou výchovnou a lidskou zkušeností se sami obohacují. Každá z obou skupin tak svému „partnerovi“ poskytuje nejen nové poznání o příslušné oblasti, nýbrž také o sobě a svých lidských kvalitách. Obě se tak v průběhu společné činnosti vzájemně doplňují.

Subjektivní postoje účastníků volnočasových aktivit nelze zjednodušovat na časté vyjádření „nemám dost času“ (tedy hlavně času volného). Zejména v minulém století se sice ve světovém, evropském měřítku i v jednotlivých zemích dosáhlo patrného pokroku - mladí lidé se volný čas naučili zvládat, cílevědomě a smyslně využívat ve prospěch rozvoje sebe samých, svého blízkého prostředí i celé společnosti. Přesto se však podmínky života některých z nich staly složitějšími a řešení problémů jejich volného času obtížnějším. **(B. KRAUS *Sociální aspekty výchovy*, 1999)**

2.5.1 Soustava aktivit a zařízení volného času dětí a mládeže

Podle **Vážanského (14)** je na základě výše naznačených objektivních i subjektivních skutečností vznikl systém aktivit a institucí volného času i podmínek jejich působení a trvale vzrůstá jeho význam pro život a výchovu jednotlivých dětí a mladých lidí, jejich skupin i celých mladých generací. Jeho jednotlivé články procházely ve 20. století obdobími dočasného i trvalého, místního i celkového vzestupu, avšak také stagnace a vyslovené krize. Problémy vyvolávaly různé příčiny - dvě světové války a regionální střety; hospodářské krize a jejich důsledky pro člověka a společnost; růst chudoby, sociální diferenciací a vylučování ze společnosti, jež se nevyhýbaly ani ekonomicky vyspělým a demokratickým zemím. Mnohdy se tyto negativní důsledky dařilo překonávat, volný čas a jeho výchovné zhodnocování rozvíjet do šíře i do hloubky a takto podporovat uspokojování rozšiřujících a diferencujících se potřeb a zájmů nejmladších příslušníků společnosti. **(VÁŽANSKÝ, Mojmir. *Volný čas a pedagogika zážitku*, 1992)**

Tomu v mnoha evropských zemích včetně naší přispívají v současnosti na vysokých školách interní i externí studijní programy volného času a rekreologie (případně ve spojení s oborem rekreace nebo cestovního ruchu). Programy podle **Hofbauera (4)** podporují rozvoj teorie oboru a podněcují doprovodné výzkumy aktivit, institucí, účastníků a podmínek volného času a rekreace. Jsou diferencovány

zejména obsahově na výtvarné a další obory umění, kulturu, sport, rekreaci a výchovu ve volné přírodě apod. Uschopňují k vykonávání širokého spektra praktických činností, jejich řízení, vytváření podmínek pro ně i ke koncipování politiky v těchto ohledech. **(HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*, 2004)**

Schéma: Podstatné rysy a souvislosti systému volného času, tak jak to uvádí Hofbauer (2).

A. Osobnost účastníka volného času - dimenze

- biologická
- psychologická
- sociální
- vzdělávací a výchovná

B. Informální a záměrné působení v sociálních prostředích

- rodina
- škola
- prostory a volnočasové instituce
- sdružení
- obec
- média
- celospolečenský kontext
- mezinárodní kontext

C. Postoje účastníka k volnému času

- chce a umí ho zhodnocovat
- volný čas nezhodnocuje, neboť
  - nemá podmínky
  - nechce
  - nedovede
  - nežádoucí rozšíření volného času nezaměstnaných

(HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*, 2004)

2.6 Typologie možností trávení volného času

Podle **Faltýskové, Hřebíčka a Spousty (1)** se aktivity a instituce volného času dnes uplatňují ve všech prostředích života a výchovy dětí a mládeže: v rodině a činnosti školy mimo vyučování, ve specifických institucích a sdruženích, v obci a médiích jako dalších prostředích každodenního života. Staly se trvalou součástí politiky společnosti vzhledem k mladé generaci v celostátním i mezinárodním měřítku. Všechny tyto dimenze jsou vzájemně spjaty mnohostrannými, spontánními i záměrnými vazbami, jejichž význam v současných podmínkách vzrůstá.

Aktivity volného času obsáhly v posledních desetiletích rozsáhlé, výrazně se diferencující spektrum činností různorodých obsahů a realizačních způsobů, odlišné odborné specializace a výchovné náročnosti. Vstoupily do všech pracovních dnů žáků škol i dospělých, do jejich víkendů a prázdnin v průběhu školního roku a v létě, i do dovolených. Staly se nedílnou součástí všech fází lidského života od dětství (dnes již od předškolního věku) a dospívání přes dospělost až po seniorský věk. Jejich účastníky jsou příslušníci všech sociálních a zájmových skupin společnosti. Rostoucí mnohotvárnost a dynamika těchto činností poskytuje mladým účastníkům mnoho možností rozvoje; současně však na ně klade nároky a vyžaduje, aby se pro účast na nich připravovali.

Je to proces souběžného i postupného působení činitelů odlišné povahy a do-sahu. Nejprve se děti setkávají s volným časem vlastním i druhých lidí v rodině, do níž se rodí, a ve škole, kterou povinně navštěvují. Již zde poznávají možnosti i úskalí volného času (svého, rodinných příslušníků, spolužáků) a získávají v tomto ohledu první zkušenosti. Zatímco o své příslušnosti do uvedených prostředí (rodiny, školy) děti zatím nemohly samy rozhodovat, postupně vstupují i do dalších prostředí, kde se jim (rovněž za podpory dospělých) již nabízejí možnosti alternativní volby. Do nich mohou ve vyšší míře vnášet vlastní přání a ambice a zde samy rozhodují o svém praktickém konání, kterým rozvíjejí vlastní osobnost i prostředí, v němž žijí. Nacházejí při tom zdroje nového poznání, vytvářejí sociální vztahy a poznávají i samy sebe. Prožívají radost z úspěchů i zklamání z nezdarů. Rozvojem vlastních zájmů a sociálních kontaktů spoluvytvářejí svůj životní program. Obsahem tohoto procesu je (či má být) nikdy nekončící snaha prosazovat pozitivní přístupy a omezovat negativní vlivy. Volný čas ve své individuální, skupinové i společenské dimenzi má význam jak pro přítomný, dnešní život dětí a mladých lidí, tak také pro

jejich celoživotní perspektivu. (**J. FALTÝSKOVÁ, L. HŘEBÍČEK, V. SPOUSTA, *Kapitoly z pedagogiky volného času, 1998***)

2.6.1 Rodina

Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy zásadně se podílejícím na formování jejich osobnosti. Podle **Kvapilové (7)** rodina vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu. Začíná s výchovou a vzděláváním. Rozvíjí mezilidské vztahy a klade základy hodnotové orientace. Tradiční podoba rodiny přináší dnes svým příslušníkům v mnoha směrech příznivější podmínky než kdykoli předtím. Zároveň však prochází významnými změnami (zejména individualizací a uvolňováním vztahů mezi jejími příslušníky), jejichž souhrn se někdy označuje jako krize rodiny. To vše působí také na volnočasový život jejích příslušníků.

Dřívější tří či čtyř generační rodina se přeměnila na dvougenerační (rodičů a jejich dětí). Nižší porodnost oslabuje demografickou stabilitu, sociální kontinuitu a vztahy mezi jejími členy. Některé dospívající děti mají tendenci svoji rodinu opouštět dříve než v minulosti a její tradiční model odmítají jako málo přitažlivý. Jiné naopak u svých rodičů i po dosažení plnoletosti a ekonomické samostatnosti zůstávají. Do života a výchovy dětí a mladých lidí v rodině vstupují svými vlivy také další prostředí. Rodina ztratila nemalou část svého vlivu a přestala být privilegovaným prostorem socializace. Z blízkého i širšího společenského prostředí do ní pronikají četné podněty, které se stávají součástí života dětí a výchovného působení rodičů. Mnohé rodiny se však ku prospěchu věci nespokojují s pasivním přijímáním těchto podnětů, nýbrž je samy vyhledávají, tvořivě si je osvojují a obohacují jimi volnočasový život svých dětí. (**KVAPILOVÁ, Světa. *Kapitoly ze sociální pedagogiky, 1996***)

Na volný čas dětí v rodině jako zdroj pozitivních i negativních vlivů působí především objektivní podmínky života a výchovy dětí v rodině. Její velikost a úplnost nebo pozdější zakládání rodiny. Mění se rovněž její životní úroveň a sociální status, způsob začlenění do společnosti a úroveň bydlení, vybavenost domácnosti včetně potřeb pro volný čas.

Podle **Hofbauera (4)** má vliv rovněž realizace volného času uvnitř rodiny, podmíněná zejména způsobem jejího života, postoji a výchovnou praxí rodičů vzhledem k dětem nebo časovými a hmotnými předpoklady vytvářenými pro

volnočasovou činnost. Připravenost rodičů umožňuje, aby v tomto ohledu nepůsobili ani jako činitel direktivně rozhodující, ani neponechávali volný průběh živelnosti, nýbrž aby byli spíše inspirátorem, iniciátorem nebo spoluorganizátorem aktivit svých dětí a celé rodiny. Někdy však mezi touto možností a skutečností je mezera a nejsou vyrovnávány ani hendikepy dětí ze sociálně a výchovně slabších rodin. Přes všechny problémy však rodina zůstává východiskem, na němž v mnohém závisí bohatost současných zážitků dítěte a jeho připravenost na volnočasový život v dospělosti. (HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*, 2004)

2.6.2 Proměny současné rodiny

Jak uvádí **Hofbauer (4)** proměny rolí dnešních rodin ve volném čase podmiňuje řada faktorů. Život mnoha z nich obohacují nové obsahy a způsoby individuální činnosti jejich dětí i podněty pro společné aktivity rodičů s dětmi doma i mimo domov. Tyto možnosti jsou však v současnosti i v ekonomicky vyspělých zemích v některých směrech podvazovány a oslabovány sociální nejistotou a sociálním vylučováním některých skupin jejich obyvatel.

Podle statistik z počátku devadesátých let 20. století let žilo v USA 43 % žen samostatně bez partnera (ve Velké Británii 40 %), což se negativně promítalo do nižších příjmů rodin i předpokladů zdárně realizovat volný čas jejich příslušníků. Počet nesezdaných párů podle sčítání lidu z roku 2000 v poslední dekádě v USA vzrostl na 5,5 milionu (o 71 %), počet matek samoživitelek a osamoceně žijících lidí o 21 %, počet čtyřicetiletých a starších rodiček o 10,8 %. Sedmina žen v USA žila v prostředí, jež snižovalo jejich vyhlídky na úspěch v životě. Mezi rizikové faktory patřily zejména: neúplná rodina, rodiče bez středoškolského vzdělání a s neúplným pracovním úvazkem, chronická nezaměstnanost části dospělé populace, chudé ženy závislé na sociální podpoře a bez zdravotního pojištění. U mnoha severoamerických rodin se projevil alespoň jeden z těchto faktorů; u 9,2 milionu se jich uplatnily čtyři i více.

V Evropě koncem 20. století, které na jeho počátku někteří pedagogové pokládali za „století dítěte“, mizely poslední zbytky „baby boomu“ a klesala natalita. Podle výsledků mezinárodního výzkumného projektu *Family on Fertility Survey* se v devíti evropských zemích včetně České republiky průměrný věk matky pohyboval mezi 29 (Nizozemsko) a 23,4 roku (Maďarsko). Průměrná plodnost kolísala mezi 1,75

(Francie) a 1,11 (Litva) dítěte na rodinu (v ČR 1,16), klesalo rovněž přání mít děti. Děti z nemanželských rodin bylo mezi 39 % (Francie) a 11 % (Polsko) (v ČR 19 %). Neúplných rodin byla ve Francii více než polovina, v Nizozemsku skoro polovina, v Česku 29 %. (**HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*, 2004**)

Na Kypru je situace poněkud odlišná. V roce 2006 připadalo na jednu ženu 1,82 dítěte, což byla nejvyšší porodnost po Irsku mezi státy EU. Za velmi dobré byly rodinné vztahy pokládány v 95 % rodin. Pouze 2,3% dětí vyrůstá v neúplných rodinách, což je nejméně ze všech států EU. (**Central intelligence agency [online]**)

2.7 Volnočasové aktivity školy

Podle **Važanského (14)** od školy jako všeobecně rozšířené vzdělávací a výchovné instituce se očekává vytváření předpokladů pro úspěšný vstup příslušníků mladé generace do profesionálního, občanského i volnočasového života. Její základní stupeň je povinný pro všechny děti příslušného věku, stupně střední a vyšší zahrnují rostoucí počet příslušníků dospívající mládeže a mladých dospělých. Svoji úlohu ve volném čase žáků škola uplatňuje jednak přímo, jednak prostřednictvím svých zařízení.

Dobrovolná účast na volnočasových aktivitách školy vytváří prostor pro rozvoj individuálních předpokladů účastníků a jejich zájmového vzdělávání jako souhrnu jednorázových i pravidelných činností. Plní funkci vzdělávací a výchovnou, kulturní a sociálně-preventivní, zdravotní (regenerační a relaxační), oddechovou a kompenzační. Ve spolupráci s rodiči, institucemi volného času a obce rozvíjí a kultivuje zájmy a nadání, sociální vztahy a demokratické občanství.

Čas věnovaný vzdělání (u dospělých práci) a čas volný nejsou od sebe příkře odděleny, jak tomu v minulosti někdy skutečně bylo, nebo jak to bylo interpretováno. Přes přetrvávající rozdílnost jsou si v mnohém blízké, v některých směrech se dále sbližují, vzájemně se prostupují a inspirují. Například jazykové, počítačové nebo manažerské kurzy pořádané dnes školami ve volném čase inovují a rozšiřují znalosti, dovednosti a kompetence zájemců užitečné i pro jejich profesní život.

Volnočasové aktivity školy v letech školní docházky odkrývají zájmy a nadání dětí a mladých lidí, rozvíjejí je samy nebo tomuto rozvoji dávají podněty. Jejich prostřednictvím pomáhají utvářet pozitivní vztah dětí a mladých lidí k dalším způsobům vzdělávání prostřednictvím volnočasových aktivit, k budoucí profesi a celému životu. To potvrzují studijní, profesní a životní kariéry mnoha účastníků

předmětových olympiád, uměleckých nebo sportovních soutěží, kteří se v původně „pouze“ zájmových oborech profesionalizovali, dosahují v nich špičkových výsledků a v současnosti přispívají k rozvoji svého oboru. **(M. VÁŽANSKÝ *Volný čas a pedagogika zážitku*, 1992)**

Jak uvádí **Hofbauer (4)** působení školy ve volném čase má dlouhodobé tradice. Činnost školy v této oblasti se začala do šíře rozvíjet v průběhu demokratizace základního vzdělávání v 19. století. Jeho součástí se ve francouzské škole stávala tělesná cvičení na vzduchu, někdy sledující tělesnou zdatnost v rámci přípravy chlapců na vojenskou službu. Při školách větších měst se zřizovaly zvláštní místnosti pro hry žáků, prostory pro jejich pobyt o přestávkách a pro zpracovávání domácích úkolů. Od druhé poloviny tohoto století rychle rostl počet školních knihoven a čítáren (počátkem 20. století byly na 70 % škol). Postupně byla budována školní hřiště, vycházely školní časopisy připravované žákovskými samosprávami a objevily se také první pokusy organizovat třídy a školy v přírodě nebo letní kolonie. **(HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*, 2004)**

Podle **Vážanského (14)** nejpodstatnější změny nastaly ve druhé polovině 20. století, inspirovány poznáním, že sama ani rodina, ani škola nezaručí všestranný rozvoj osobnosti dítěte a mladého člověka. Aktivita volného času byly postupně pochopeny jako způsob zapojování dětí a mladých lidí do života školy, obce i společnosti. Tomu napomáhalo zřizování „středisek na vzduchu“ (*ccntres aérés*) poskytujících dětem prostřednictvím společných pohybových a dalších volnočasových činností aktivní odpočinek. Ve školním týdnu byl jeden den uvolněn od povinné výuky. Mohl tak být věnován aktivitám, které podle tehdejšího vymezení měly za cíl „doplňovat činnost školy rozvíjením zájmu o tělesnou výchovu, sport, život v přírodě, uměleckou činnost, intelektuální a rukodělnou práci a o mravní zdokonalování“. Takto byly v roce 1946 definovány cíle tzv. patronátů veřejných škol (*Patronage des Écoles publiques*), období našich pozdějších družin mládeže. **(M. VÁŽANSKÝ *Volný čas a pedagogika zážitku*, 1992)**

2.7.1 Volnočasová zařízení školy

V rámci školy působí specifická zařízení určená pro působení ve volném čase žáků. Navazují na zkušenost evropských zemí získanou v minulém století, jejímž výsledkem byl v duchu koncepcí nové výchovy citlivý přístup k dětem a překonávání odtrženosti školy od zájmů žáků, života obce i společnosti. Důsledkem bylo

rozšiřování výchovného působení do volného času dětí a mladých lidí, spojení jejich aktivit s nejbližším prostředím a spoluúčast na nich. Zpočátku tato zařízení plnila především sociální funkce (žákovské útulky), postupně vzrůstal význam kladený na zřetele výchovné (knihovny, čítárny, jednoduchá hřiště). (**M. VÁŽANSKÝ *Volný čas a pedagogika zážitku, 1992***)

2.7.2 Školní družiny a školní kluby

Na našich základních školách v současnosti působí ve volném čase žáků školní družiny a školní kluby. Vznikly po druhé světové válce jako zařízení výchovy a péče o děti zaměstnaných rodičů. Podle **Vážanského (14)** je charakterizuje relativní stabilita pojetí, institucionálního řešení a výchovné praxe. Ve školním roce 2001-2002 bylo v 4200 školních družinách 225 tisíc žáků 1.-5. tříd a v 528 školních klubech 49 tisíc žáků vyšších ročníků základní školy. Těžiště jejich působení spočívalo tedy mezi žáky prvního stupně. Poté se volnočasové aktivity žáků přesouvaly spíše do činnosti individuální nebo do institucí volného času mimo školu (zejména do domů dětí a mládeže, základních uměleckých škol nebo dobrovolných sdružení).

Školní družiny a školní kluby nashromáždily za dobu své působnosti zkušenosti, které jejich pracovníci zobecňují také v ročníkových pracích distančního studia. Jde o zajímavé náměty ověřené praxí, jež často vycházejí z populární projektové metody (resp. integrované tematické výuky) a dětem umožňují seznamovat se blíže s konkrétní oblastí zájmu. Činí tak prostřednictvím škály komplexně koncipovaných, na sebe navazujících způsobů činnosti. Ty umožňují připravit se na jednotlivé úkoly předem, v průběhu jejich plnění se seznamovat s věcnými souvislostmi, využít poznávacích i praktických činností včetně soutěží. (**M. VÁŽANSKÝ *Volný čas a pedagogika zážitku, 1992***)

2.7.3 Vrstevnické skupiny

Pro mnoho dětí a mladých lidí je první, a často také jedinou formou dobrovolného sdružování neformální vrstevnická skupina (*peer group*). Podle **Krause (6)** je vytvářejí mladí lidé blízkého věku a obdobného zájmu, často také téhož pohlaví a blízkého sociálního statusu. Vrstevnické skupiny vznikají nejprve v místě bydliště, později se dosah jejich působení zvětšuje. Tyto skupiny v minulosti byly a dodnes jsou výrazem potřeby člověka navazovat neformální mezilidské kontakty. V druhé

polovině 20. století představovaly zřejmě i reakci na formalizaci způsobovanou masovým sdružováním dětí a mládeže v jejich jednotných organizacích, které byly často jednostranně zaměřeny na školu nebo pracoviště.

Příslušnost k takovéto skupině poskytuje zázemí a ochranu, kompenzuje jejich sociální a citovou deprivaci. Vytváření sociálních vztahů a pocitu bezpečnosti má pro jejich členy někdy stejný význam jako obsah činnosti. Pomáhá překonávat sociální izolaci a přispívá k jejich socializaci a k osvojování pozitivních hodnot. V některých případech však působí opačným směrem. Důsledkem se tak stává antisociální a delikventní chování (bandy, gangy).

Pozitivně zaměřené vrstevnické skupiny se věnují společným hrám, jednoduchým soutěžím a sportování, zábavě nebo „objevování“ svého okolí a svým členům umožňují vstupovat do vzájemné komunikace. Stanovují si jednoduché, přístupné a krátkodobé cíle, mají různý stupeň soudržnosti i délku trvání, postrádají pevnou organizační strukturu. Přitom však mohou podněcovat intenzivní zážitky, trvalé vzpomínky a hlubší osobní vztahy.

Svým členům pomáhají osvojovat si způsoby samostatného jednání, profilovat spektrum svých zájmů, přijímat a realizovat hodnoty v době, kdy zmizely předpoklady pro existenci sdružení budovaných na masovém základě a kdy roste individualizace volnočasového života dětí, mládeže i dospělých. Vrstevnické skupiny zůstávají trvalou součástí života mladých lidí a zachovávají si značný výchovný potenciál. **(B. KRAUS *Sociální aspekty výchovy*, 1999)**

3. MNOHOTVÁRNÉ VZTAHY

3.1 *Sociální svazky*

Reinhart Lempp, známý dětský psychiatr, vždy znovu poukazuje na omezenost rozšířené představy rodiny. Podle obvyklé představy se u rodiny jedná o „historický jev, který možná opět zmizí v dějinách, a ne o základní danost lidské společnosti. Není důvod rozvíjet kvůli rostoucím počtům rozvodů a klesajícímu počtu dětí katastrofické scénáře, ovšem společnost a církve také nesmí „zavírat oči před nutným a nezadržitelným vývojem.

Situaci dětí a dospělých podle profesora Lemppa charakterizuje ubývající pletivo vztahů. Neexistují sice žádné výzkumy, které by dokazovaly, že jedináčci více trpí psychickými hendikepy či poruchami chování než ostatní děti, přesto však skutečnost, že jsou odkázáni na několik málo kontaktních osob, znamená značné omezení zkušeností v mezilidských vztazích. Ovlivňuje volnočasové aktivity a hraní si z dalšími dětmi. Docela jinak je tomu, když dítě vyrůstá v širší rodině s několika generacemi jako je tomu např. na Kypru. Rodina je na prvním místě. Neustále spolu tráví volno a navštěvuje své příbuzné. Jednotlivý členové žijí v několika generačních domcích s prarodiči a dalšími příslušníky rodiny. To vše má obrovský vliv nejen na sociální vztahy, ale i na volno, které děti tráví společně s rodinou.

Jak uvádí **Hauserová (3)** pro děti, o které se starají výlučně rodiče (jiní příbuzní tu nejsou), by při ztrátě jednoho z rodičů „mohla vzniknout katastrofální a trvale škodlivá situace, protože nejsou v dostatečném počtu k dispozici kontaktní osoby, které by tento deficit alespoň zčásti vyrovnaly. „Děti jedináčků nebudou jednou znát ani strýce, ani tetu. Chybí též příbuzenská kontrola a pomoc. **(I. HAUSEROVÁ *Děti potřebují prarodiče*, 1996)**

Podobně argumentuje „anketní komise demografických změn“ v Bonnu. Zabývá se změnami rodiny a sociálního prostředí a zjišťuje, že mnohotvárné příbuzenské vztahy budou brzy patřit minulosti. Namísto toho budou rodinné vztahy v důsledku střídajících se partnerství komplikovanější, často i nezávazné. Z důvodu rostoucích případů rozvodu budou příbuzenské vztahy obtížnější. Jaké jsou například vztahy prarodičů k vnukům, kteří žijí s rozvedenou ženou jejich syna a jejím novým životním partnerem? Bude ubývat i rodinná výpomoc a společné

trávení volného času. Rozvolněním tradičních rodinných pout se bude stále více prosazovat individuální životní styl.

Jak se však tato skutečnost projeví v sociálním soužití? Podle **Kaufmannové (5)**, by se mohlo stát, že bude klesat vzájemná tolerance, protože nebude možné vycházet ze společných životních zkušeností. Tento vývoj, podmíněný malým počtem dětí v rodině, rostoucím počtem rozvodů, znamená podle anketní komise rozloučení s „normální biografií“ minulých generací. Rozpad širší rodiny s mnoha příbuzenskými vztahy je následován stále častějším rozpadem rodinné buňky s rodiči a dorůstajícími dětmi. V budoucnosti bude existovat více „neúplných rodin“, jakož i množství alternativních životních společenství. (**KAUFMANN, Gertrud. *Děti potřebují rituály*, 1998**)

3.2 Zkušenosti

Vezmeme-li v úvahu hodnocení odborníků, zdá se velmi důležité, aby rodiče integrovali do svých rodin nebo zbytku rodiny alespoň zbývající příbuzné - řekněme prarodiče. V normálním případě vychovávají dva dospělí v průměru (v průmyslových státech) 1,4 dítěte. Takoví rodiče jsou se svým výkladem života a světa všemocní. Jejich vysvětlení nutně nejsou tak mnohotvárná, jak by odpovídalo pluralitě světa. Z tohoto pohledu by bylo užitečné, kdyby pravidla a příkazy, představy a názory rodičů byly modifikovány jinými dospělými.

Jak uvádí **Hauserová (3)**, „Právě prarodiče proto získávají stále více na významu“. Počet narozených dětí stále klesá. Příbuzní jsou roztroušeni do všech koutů. Z dětí stávají se osamělé bytosti, a to i přesto, vyrůstají-li společně dvě nebo tři. V jejich primárním sociálním společenství jsou malí a bezmocní. Nemají žádného obhájce svých zájmů. Nemůžeme tvrdit, že rodiče nedokážou vychovávat děti, zacházet s nimi vlídně a vytvářet příjemnou atmosféru. Ale právě tak je pravda, že rodiče mají často málo času a že se nemohou věnovat hrám a vyprávění. Není pochyb o tom, že jsou rodiče, kteří skutečně nejsou schopni děti dobře vychovávat. Odborníci poukazují na nedostatek něhy, na citový chlad a přehnané nároky na výkonnost u svých dětí. Počet týraných a sexuálně zneužívaných dětí každoročně stoupá. Pedagogové, psychologové a sociologové se shodují, že by se podobnému utrpení mohlo zabránit, kdyby základní rodinné buňky nebyly tolik izolované. Často není k dispozici nikdo z příbuzných, kdo by týrané děti chránil. Už to je dostatečný

důvod k zamyšlení. Mohli by to být prarodiče, kteří budou mírnit tlak doléhající na další, často osamocenou generaci.

Avšak prarodiče nechtějí pouze hasit konflikty. Někteří prarodiče, se kterými jsem diskutoval, označili za důležitý aspekt, že mají pro malé človíčky trpělivost a čas. Co se jim u vlastních dětí často nepodařilo, daří se jim nyní u vnoučat.

Říkají, že se sami částečně zase „stávají dětmi“, vyžívají se ve hrách, odkrývají nové stránky své osobnosti. Pro všechny prarodiče je uklidňující pocit kontinuity. Podle **Hauserové (3)** „Život jde dál, rodina nevymře. To mne uspokojuje," řekl mi jeden šedesátiletý lékař. Je „opravdovým fandou" svého vnuka a navzdory tomu, že je zaměstnán, věnuje mu mnoho času. „S ním se totiž dokonale uvolním. Dětská zvědavost probouzí tu mou, a tak spolu děláme věci, které bych sám nikdy nepodnikl. Mám z toho radost, jako by mi narůstala křídla, když ho mám u sebe." Tento dědeček otevřeně přiznává, že všechny výhody jsou téměř na jeho straně, protože bez tohoto dítěte by podstatné prvky jeho osobnosti zůstaly ležet ladem. „Každou volnou minutu trávím s tím bystrým dítětem." Ví, že přijde den, kdy bude mít jeho vnuk jiné zájmy, ale pokud to jde, vychutnává čas strávený s ním. (**I. HAUSEROVÁ *Děti potřebují prarodiče*, 1996**)

4. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA KYPRU

Jak uvádí **Bartoňek (15)** Kypr je třetím největším ostrovem ve Středoziemním moři a jeho rozloha činí 9250 čtverečních kilometrů. Ostrov se nachází na hlavním lodním tahu na křižovatce tří kontinentů - Asie, Evropy a Afriky, které značně ovlivnily historii ostrova. V největší míře šlo o vlivy řecké, egyptské a turecké. Po stránce kulturní byl Kypr nejvíce ovlivněn Řeckem.

Kypr má přibližně 800 000 obyvatel. Nejpočetnější skupinu obyvatel tvoří Řekové. Před občanskou válkou na Kypru v roce 1974 tvořilo řecké obyvatelstvo 80% a turecké 18% obyvatel republiky. V současné době zůstal tento poměr nezměněn.

Zbytek obyvatelstva tvoří Arméni (asi 4000, uchýlili se na ostrov po první světové válce při pronásledování v Turecku), Libanonci (asi 3000, jsou uváděni podle vyznání spíše jako maronité, příslušníci zvláštní křesťanské církve) a Britové. Britové jsou jednak na ostrově usídleni od doby britské nadvlády, jednak jde o příslušníky vojenských útvarů sloužících na britských základnách. Část nového obyvatelstva tvoří také příslušníci vojsk OSN (tzv. Modré přílby). Jejich počet je udáván kolem 3000. Kontingenty vojsk OSN pocházejí z Kanady, Finska, Dánska, Švédska, Velké Británie, Irska, Rakouska a Austrálie.

Kypr není kulturně jednotný. Existují zde dvě kulturní zóny - na jihu řecká a na severu turecká. Turecká část zabírá přibližně 33 % celkové rozlohy ostrova. Vstup do řecké části ostrova je možný pouze přes tři hraniční přechody. Nacházejí se ve městech Nicosia, Famagusta a Morfu.

Řecké obyvatelstvo se hlásí k ortodoxní, tzv. autokefální (samostatné) pravoslavné církvi Kypru. Turecké obyvatelstvo obývající severní část ostrova je muslimské.

Úředním jazykem v části řecké je řečtina, druhým nejrozšířenějším jazykem je angličtina. V severní části je úředním jazykem turečtina. Všechny dřívější anglické názvy a pojmenování jsou v této části ostrova měněny na turecké.

Obyvatelé Kypru žijí z turistického ruchu, věnují se zemědělství (především pěstování a zpracování ovoce a oliv), tradičním řemeslům (hrnčířství, zpracování stříbra, košíkářství, tkalcovství), dále pak výrobě obuvi, oděvů, rybářství a výrobě vína.

Na ostrově je patrný velký rozdíl mezi životním stylem přímořských měst a životním stylem vesnic ve vnitrozemí. Podél celého pobřeží řecké části Kypru se nacházejí turistická letoviska, důležité kyperské přístavy a letiště. Příliv turistů, čilý obchodní ruch a značný západoevropský vliv v těchto částech ostrova mají za následek modernější a pokrokovější životní styl, který již tolik nelpí na tradicích.

V kyperských vesnicích je situace odlišná. Životní standard je zde mnohem nižší než v přímořských městech. Obyvatelé vesnic jsou do jisté míry závislí i na vlastní zemědělské produkci. Přestože obyvatelé vesnic do svého života zařazují prvky moderního městského života, který do jisté míry obdivují, velmi lpí na rodině, lokální vesnické komunitě a tradicích. (**BARTONĚK, A., *Řecko, Turecko, Kypr, 1985***)

4.1 HISTORICKÝ PŘEHLED

4.1.1 Stručný přehled dějin

Podle **Xioutase (17)** strategická poloha Kypru, který se nalézal na křižovatce tří kontinentů, Afriky, Asie a Evropy, ovlivňovala jeho historii po 8000 let. Původní obyvatelé pravděpodobně přišli na Kypr z některého blízkého pobřeží. V letech 2000 - 1400 př.n.l. znali Kypr egejsí a mínojsí mořeplavci díky svým cestám do Fénicie a Egypta, které vedli kolem Kypru. Někdy kolem roku 1400 př.n.l. byl ostrov permanentně osídlen řeckým obyvatelstvem převážně z Peloponésu. Založili města a začali těžit dřevo a měď. Od slova měď (cuprum) získal ostrov údajně své jméno.

Řecká kolonizace a pokračující osídlování Kypru, které trvalo po 6-7 století (12.-9. století př.n.l.) daly ostrovu a jeho obyvatelům definitivní národní charakter, vlastní jazyk, náboženství, politický a sociální režim, který odolal východním a Egyptským vlivům, které zasáhly ostrov v 16.-4. století př.n.l.

V 6. století př.n.l. se Kypr nacházel pod nadvládou Peršanů, ze které byl osvobozen Alexandrem Velikým v letech 332-358. Stal se distriktem spravovaným Ptolemájovci. V letech 58 př.n.l.-395 n.l. se ostrov nacházel pod římskou nadvládou. Pak až do konce 12. století byl Kypr součástí Byzantské říše. V tomto období zde bylo založeno mnoho kostelů a klášterů. (**XIOUTAS, P. *All About Cyprus, 1993***)

Roku 1191 ostrov dobyl král Richard Lví srdce. 300 let pak bylo na Kypru feudální zřízení. V letech 1489-1571 získali nad ostrovem nadvládu Benátčané. V roce 1571 dobyli ostrov Turci a vládli zde až do roku 1878.

V roce 1878 se konala berlínská konference, jejímž výsledkem bylo předání Kypru pod anglickou správu. Hlavními důvody konání této konference byl řecký boj za svobodu, krize Orientu, otevření Suezského průplavu roku 1869 a potřeba Angličanů tuto důležitou cestu zajistit. Do prvního desetiletí 20. století spravovala Velká Británie Kypr tak, že formálně zůstával součástí osmanské říše, již také byly odváděny daně. Když se však v první světové válce připojilo Turecko na stranu centrálních mocností, Británie ostrov anektovala. Po válce se stal Kypr v roce 1925 britskou kolonií.

Od počátku docházelo k podstatným reformám správy ostrova podle britského vzoru. Reformy pronikly i do hospodářské, kulturní a právní oblasti a byly prosazovány s velkou důrazností, takže pronikly do celého životního stylu obyvatel.

V letech 1955-1959 probíhal boj za svobodu a roku 1960 byla vyhlášena Kyperská republika. Na základě dohod z Londýna a Curychu z roku 1956 se řečtí Kypřané vzdali svého boje za připojení k Řecku a turečtí Kypřané požadovaného rozdělení na řeckou a tureckou část. Tyto dohody byly garantovány Velkou Británií, Řeckem a Tureckem. Všechny země se však dohodly, že mohou intervenovat v případě nedodržení dohody, a to společně i jednotlivě. Prezidentem se stal arcibiskup Makarios, viceprezidentem zástupce Turků F. Kucůk.

V roce 1974 byl zorganizován řeckou vojenskou juntou puč, při kterém musel prezident Makarios uprchnout ze země. Pak následovala další turecká invaze o síle 40000 mužů a Turci obsadili přes 30% území ostrova. Následovalo rozdělení ostrova na dvě zóny. Přitom probíhaly vnitřní přesuny obyvatelstva podle národnosti.

K bojům docházelo také v tureckých zónách v jižní části ostrova, kde musela být nasazena vojska OSN. Po ukončení vojenských akcí se na ostrov vrátil prezident Makarios. V únoru 1975 došlo k vyhlášení státního útvaru *Turecký federativní stát Kypr*, který se nacházel pod ochranou tureckých vojsk. Oficiálního uznání se mu však dostalo pouze ze strany Ankary. **(XIOUTAS, P. *All About Cyprus*, 1993)**

K 15.11.1983 vyhlásilo lidové shromáždění kyperských Turků nezávislou Severokyperskou republiku, jejíž existence nebyla uznána žádným státem, kromě

Turecka.

Po Berlínu se hlavní město Kypru, Nikosia, stalo druhým rozděleným městem na světě. Dělicí čára, která protíná ostrov od západu k východu v délce 180 km a územně od sebe odděluje obě kyperská etnická společenství se nazývá "zelená linie". Je shodná s linií postupu tureckých vojsk v době občanské války, tzv. Attilovou linií. (**BARTONĚK, A., Řecko, Turecko, Kypr, 1985**)

4.1.2 Kypersko-turecké vztahy

Turecké osídlování Kypru začalo po roce 1571, kdy na ostrově nastolili vládu Osmané. Ti na ostrov vpadli roku 1570. Po porážce bylo řecké obyvatelstvo podrobeno masakrům a zotročování. Počet obyvatel klesl z 200 000 asi na polovinu. Řeky začali doplňovat osídlenci z řad tureckých vojáků. V této době bylo mnoho pravoslavných kostelů přeměňováno na mešity.

Pravoslavná církev se tehdy stala nositelkou řeckého kulturního dědictví a jádrem odporu proti turecké nadvládě. Boj za svobodu zesílil počátkem 19. století, pod vlivem bojů pevninských Řeků za svobodu. Každé osvobozenecké hnutí však bylo tvrdě potlačeno. Byla popravena řada pravoslavných kněží, mezi nimi i arcibiskup Kyprianos. (**Cyprus, Lonely planet Publications, 1997**)

Před vypuknutím občanské války v roce 1974 žili Turci v oddělených částech větších měst (Nikosia, Famagusta, Larnaca, Paphos, Limasol) a některých obcí, dále pak asi ve stovce čistě tureckých vesnic.

Jak uvádí **Bartoňek (15)** v roce 1974 se obě skupiny prakticky úplně rozdělily. Stalo se tak v důsledku vypuzení, útěku nebo přesídlení obyvatelstva. 40% území na severu ostrova, které obsadila turecká armáda, je nyní osídleno Turky. Toto územní rozdělení neodpovídá poměru počtu obyvatel. Proto se řecká část obyvatelstva, která musela přesídlit ze severní části ostrova na jižní, často ocitla ve velmi tíživé situaci. Řečtí přesídlenci, často bez majetku a bez zaměstnání, museli být ubytováni v četných uprchlických táborech, které poskytovaly bydlení pouze pod stany. Mnohé z těchto táborů se za podpory vlády podařilo přeměnit v nově vybudované vesnice. Koncentrace obyvatelstva tak výrazně vzrostla v jižní části ostrova. (**BARTONĚK, A., Řecko, Turecko, Kypr, 1985**)

Ztráty způsobené tureckou invazí byly pro Kyperskou republiku obrovské. Mnoho Kypřanů se stalo vyhnanci ve vlastní zemi, ztratili své domovy a příbuzné. Kypr ztratil přes 30 % území, na kterém se nacházelo 70% nerostných surovin, 65% ubytovací kapacity pro turisty, 46% průmyslové výroby, 48% zemědělské půdy.

V současné době je kyperská otázka stále velmi žhavá. Kypřané si přejí znovu získat okupovanou část ostrova. Mírová vyjednávání se však vedou velmi sporadicky. Kypřané stále vzpomínají na válečná utrpení, chovají nenávist k tureckému obyvatelstvu, protestují proti turecké okupaci.

V roce 1998 bylo znovu oživeno mezinárodní napětí související s otázkou instalace ruského systému protivzdušné obrany S-300 na území Kyperské republiky. Kypřané tím chtěli zvýšit obranyschopnost řecké části ostrova. Turecko hrozilo Kyperské republice otevřeným útokem, budou-li rakety na ostrově instalovány. Dovoz raket byl prozatím pozastaven a tato otázka zůstává zatím otevřená. **(XIOUTAS, P. All About Cyprus, 1993)**

4.2 Charakteristika kyperského školství

Kyperské školství se skládá ze tří stupňů:

- 1. stupeň, základní škola – (dimotiko scholio)
- 2. stupeň, základní škola – (gymnásio)
- 3. stupeň, střední školy odborné – (techniky scholi) a gymnázia – (likio)
- vysoké školy

Podle **Stilianoy**; Povinná školní docházka na Kypru je 9 let. Žák musí splnit první a druhý stupeň. Na první stupeň nastupuje v šesti letech, ale stejně jako v ČR může získat odklad z nějakých důvodů. Ještě než nastoupí na základní školu tak rok před tím absolvuje tzv. předškolní školu *prodimotiky*. Je to jako u nás poslední rok ve školce. Žáka zde připravují na vstup do školy. Na Kypru je tento rok povinný pro všechny děti. Základní škola je na Kypru pouze šest let a po úspěšném ukončení pokračuje žák automaticky na gymnázium. Gymnázium na Kypru je jako u nás 2. stupeň na ZŠ. Liší se přechodem do jiné budovy a učí zde jiní učitelé. Délka studia je tři roky. Po ukončení gymnázia mají ukončenou školní povinnou docházku a mohou pokračovat na střední škole.

Zdroj : **(Kyperský pedagog Georgos Stilianoy)**

Obrázek č. 2 Školní hřiště se základní školou na pozadí v městě Polis

Zdroj dat: foto autor

Žáci, kteří chtějí jít na vysokou školu, se hlásí na školu tzv. *likio* viz obr. 2. Tato škola má charakter českého gymnázia, kde připravují žáka pro vstup na vysokou školu. Nebo mají druhou možnost hlásit se na *techniky scholi*. Tato škola je zaměřená technicky a žák se zde učí nějakému řemeslu. Obě dvě školy jsou pouze na tři roky, takže žáci mají před tím než půjdou studovat na vysokou školu ukončených dvanáct let studia. Ani na jednu ze zmiňovaných škol se nedělají přijímací zkoušky. Žáci do těchto škol nastupují automaticky podle prospěchu.

Na všech zmiňovaných školách, kromě základní školy *dimotiko scholio*, se učí 37 hodin týdně. Každé pondělí, středu a čtvrtek se vyučuje 7 hodin po 45 minutách. Úterý a pátek se vyučuje 8 hodin po 40 minutách. Na ZŠ je to pouze 5 hodin po 40 minutách. Vyučování začíná na ZŠ od 7.45 a na ostatních školách od 7.30. Každý den jsou na všech školách tři přestávky. Dvoje menší desetiminutové a jedna delší dvacetiminutová, která je uprostřed dne a je určena pro svačinu. Na žádné škole se nevaří a tudíž žáci si vozí svačiny z domova. Na některých školách je možnost si zakoupit svačinu v bufetech, které jsou součástí školy.

Velmi specifické je známkování na kyperských školách. Na základních školách na 1. stupni tzv. *dimotiko scholio* se neznámkuje. Děti dostávají pouze všelijaké obrázky, pochvaly a převažuje slovní hodnocení. Na konci školního roku dostávají

vysvědčení, kde je napsáno pouze prospěl / neprospěl. (**Kyperský pedagog Georgos Stilianoy**)

Na 2.stupni tzv. *gymnasio* a středních školách je známkování zcela odlišné od ČR viz tab.1. Známkovací stupnice začíná od 1 – 20. Přičemž 1 – 10 nedostatečný, 10 – 12 dostatečný, 13 – 15 dobrý, 16 – 18 velmi dobrý a 19 – 20 výborný.

Tab. 1 Hodnocení na 2. a 3. stupni na Kyperských státních školách.

body	hodnocení písemné	hodnocení slovní česky / řecky
19 – 20	A	Výborný / <i>Aristo</i>
16 – 18	B	Velmi dobrý / <i>polli kala</i>
15 – 13	C	Dobrý / <i>kalo</i>
10 – 12	D	Dostatečný / <i>schedon kala</i>
1 - 9	E	Nedostatečný / <i>apotichia</i>

Doprava do škol je zajištěna pomocí žlutých školních autobusů, které vyražejí s okolních vesnic a vozí děti jak do školy tak i ze školy domů. Autobusy jsou bezplatné a vozí děti všech věkových skupin od šesti let až po osmnáctileté. Stejně tak je bezplatné i veškeré školství a učebnice. Platí se pouze doučování a nebo některé kroužky, kterých je v kyperském školství velký nedostatek.

Volnočasové aktivity dětí na kyperských školách jsou podle mého názoru nedostačující. Po skončení výuky nemají děti možnost navštěvovat kroužky. Pouze nějaké jazykové, které jsou poměrně drahé a rodiny z nižších sociálních vrstev nemají možnost je svým dětem zaplatit, a tak se jim nedostává žádného jiného vzdělání než to, co jim je dáno ve škole v základních osnovách.

Dalšími aktivitami, které jsou napsány i v osnovách, jsou různé typy besídek, na které žáci se připravují a nacvičují několik týdnů dopředu různé scénky včetně zdobení stromečku a zpívání Vánočních koled. Tyto besídky jsou určeny i pro veřejnost. Nejvýznamnější besídkou je Vánoční a Velikonoční (*Xristugenatiky gorty, Pasxa*). Poněvadž na Kypru je 98% obyvatel věřících, tak i ve školách se na víru klade veliký důraz. Další významná besídka je vždy na konci roku, kdy přijíždějí do škol i různí herci a hrají pro děti divadlo. Tato oslava se vykonává na počest osvobození Kypru od Angličanů v roce 1960. Na konci roku se též provádí tzv.

závěrečná besídka. Je rozloučením se žáky, kteří odcházejí do práce anebo na vojnu. Něco jako u nás poslední zvonění.

Jednou do roka, většinou je to v letním období, se uskutečňují jednodenní výlety. Základní školy většinou podnikají výlety či exkurze přímo v daném městě nebo jeho okolí, zatímco na vyšších stupních se jezdí podstatně dále po celém ostrově. Nejčastěji se jezdí do hlavního města Nicosie. V posledním ročníku na 3. stupni se pořádají většinou týdenní zájezdy do zahraničí. Nejčastěji se jezdí do Řecka, Španělska či Itálie.

Jaké jsou aktivity na kyperských školách? Koncem školního roku se pořádají různé soutěže (sportovní, matematické, jazykové, aj). Jsou různého charakteru od soutěžení na jednotlivých školách až po mezinárodní soutěže těch nejlepších. V průběhu školního roku učitel vybírá ty nejtalentovanější žáky a pak je zařadí do soutěží.

Specifickým znakem kyperských škol jsou stejnokroje. Už od základní školy musí děti chodit ve stejném oblečení. Na základní škole dívky nosí modré sukénky a bílé košile. Chlapci mají na sobě modré kalhoty a bílé košile či trička. Na tělesnou výchovu mají modré teplákové soupravy. Na gymnáziu mají to samé, ale v šedivé barvě a na středních školách v černé barvě s tím rozdílem, že dívky mohou nosit i kalhoty a nemusejí mít pouze sukni. Všechny kroje jsou k dostání ve specializovaných obchodech. Někde se dají pořídit i v normálních obchodech s oblečením. Stát uniformy nehradí. Rodiče je musí kupovat ze svých vlastních příjmů.

Prázdnin mají kyperské děti opravdu hodně. Mají 15 dní na vánoce, 15 dní na velikonoce a 3 měsíce v létě. Navíc mají nějaký den volna pokud je státní svátek nebo nějaká výjimečná událost (přírodní podmínky).

Co se týče známkování, na konci školního roku se provádí závěrečné zkoušky. Zde žák buď prospěl nebo neprospěl. Pokud ne, na začátku září koná reparát. Pokud ani ten nezvládne, opakuje celý ročník znovu. **(Kyperský pedagog Georgos Stilianoy)**

5. PRAKTICKÁ ČÁST

5.1 Cíl výzkumu

Cílem praktické části práce je vytvoření srovnávací studie a vypracování metodického listu, který by umožnil rozšíření možností trávení volného času v České republice.

5.2 Hypotézy výzkumu

Budeme zkoumat platnost čtyř hypotéz:

- 1) Předpokládáme, že děti na Kypru budou mít stejné množství volného času jako děti v Česku.
- 2) Předpokládáme, že české i kyperské děti v současné době tráví více volného času pasivním způsobem.
- 3) Předpokládáme, že české děti navštěvují více kulturních akcí než děti kyperské.
- 4) Předpokládáme, že české děti tráví častěji letní prázdniny v zahraničí a organizovaným způsobem než děti z Kypru.
- 5) Předpokládáme, že kyperské děti více pomáhají rodičům ve svém volném čase.
- 6) Předpokládáme, že na Kypru se více tráví rodinný život společně s prarodiči a příbuznými nežli v České republice.

5.3 Metoda výzkumu

Ve své práci vycházím z terénního výzkumu. Uskutečnil jsem jej technikou nestandardizovaných nestrukturovaných opakovaných rozhovorů, dotazníků a průběžným (kontinuálním) zúčastněným pozorováním.

Zkoumal jsem dva reprezentativní vzorky. První z nich pocházel z kyperské horské obce Peristerona a z přímořského města Paphos. Druhý byl sledován ve střediskové ZŠ Karlov v Benešově. Školu navštěvují městské i venkovské děti, proto byly vzorky porovnatelné.

Výzkum byl postaven jako kombinace kvalitativního a kvantitativního přístupu ve zkoumání vytyčených jevů. Tomu odpovídá u zkoumání hypotéz nezvykle širší diskuse, v níž se snažím poodhalit zejména diferencovaný přístup v obou zkoumaných vzorcích. Dále jej ještě rozděluji na jevy typické pro venkov a pro město. Veškeré rozdíly jsem se snažil zaznamenat též v příslušných grafech, aby srovnání lépe vyniklo.

Dotazníky jsem se svolením vyučujících zadával v jednotlivých třídách.

Doplňující rozhovory s respondenty probíhaly spontánně. Respondenty jsem navštěvoval doma nebo ve volném prostoru na veřejných místech, kde se nejvíce děti schází, např. hřiště, kostel, náměstíčka aj. Mohl jsem tak pozorovat jak se chovají ve svém přirozeném prostředí. Dále jsem se účastnil mnoha společenských akcí, např. svatba, křtiny, pohřeb aj.

5.4 Popis zkoumaného vzorku

Výzkum jsem prováděl v Kyperské republice v létě 2007. Reprezentativní vzorek čítal 80 dětí. Z celkového počtu připadalo 20 na kyperský venkov, 20 na český venkov, 20 na kyperská města a 20 na česká města. Dále jsem je měl přesně rozdělené podle pohlaví. Vždy v poměru 1:1. Děti na Kypru jsem navštěvoval přímo doma u našich známých. Mohl jsem pozorovat, jak se chovají uvnitř své základní rodiny, jaké jsou jejich užší příbuzenské vztahy, jaké je prostředí, ve kterém bydlí. Zúčastňoval jsem se společenských akcí v rámci vesnické i městské komunity (křtiny, besídky, svatby, festivaly). Na těchto akcích jsem měl možnost pozorovat děti při společné zábavě v rámci komunity.

V České republice byl výzkum prováděn v 6. a 8. třídě základní školy Karlov v Benešově u Prahy v roce 2007 v době mé praxe. S dětmi jsem jednou týdně trávil odpoledne formou sportovního kroužku. Měl jsem možnost se s nimi seznámit, popovídat si a začlenit se mezi ně.

5.5 Popis použitých metod

U všech zkoumaných dětí jsme provedli:

- Vyplnění nestandardizovaného dotazníku, který se skládal z 15 otázek. Dovedly nás k objasnění hypotéz.
- Nestandardizovaný nestrukturovaný rozhovor.
- Pozorování a sledování dětí v terénu, doma a při slavnostních besídkách.
- Fotodokumentace.

6. OVĚŘENÍ PLATNOSTI HYPOTÉZ

6.1 Ověření hypotézy 1 (H_1)

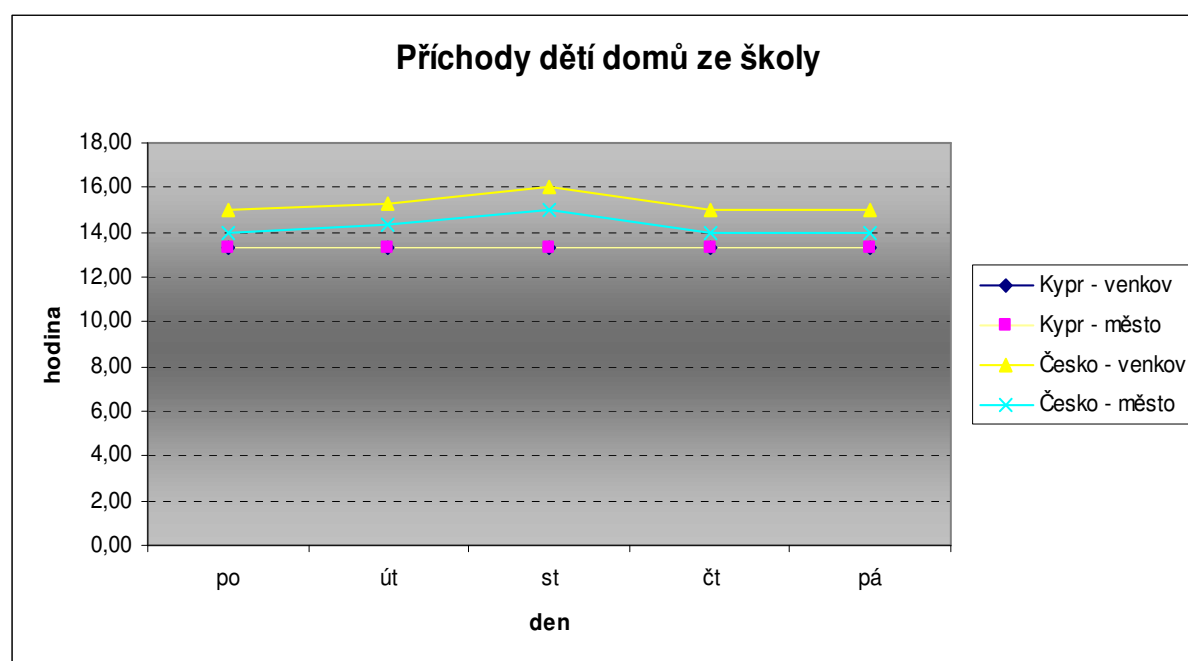
Předpokládáme, že děti na Kypru budou mít stejnou kapacitu volného času jako děti v Česku.

V prvním kroku jsem na každou hypotézu stanovil otázky, které nám pomohou potvrdit nebo eliminovat platnost dané hypotézy. Otázky na toto téma zněly: V kolik hodin přicházíš ze školy domů? V kolik hodin vstáváš a v kolik chodíš spát pokud máš druhý den volno? Výsledky jsem zanesl do tabulky a grafu viz níže. Podle otázek jsem chtěl zjistit, kolik času mají od chvíle kdy přijdou ze školy až do doby než půjdou spát.

Tab. 2 Příchody domů ze školy žáků ZŠ.

den	Kypr		Česko	
	Venkov	Město	Venkov	Město
po	13,30h	13,30h	15,00	14,00
út	13,30h	13,30h	15,30	14,30
st	13,30h	13,30h	16,00	15,00
čt	13,30h	13,30h	15,00	14,00
pá	13,30h	13,30h	15,00	14,00

Graf. č. 1

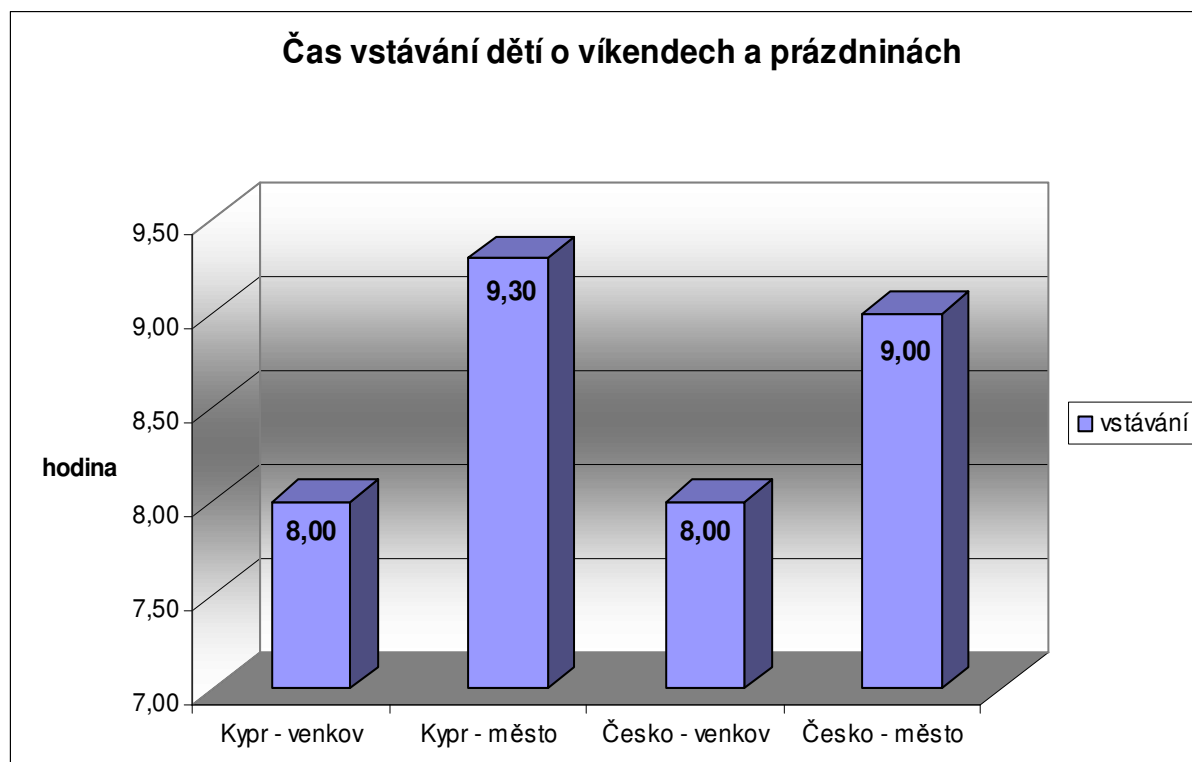
Diskuse:

Z grafu č.1 můžeme vyčíst, že 100% kyperských žáků přichází domů každý den ve stejném čase a to v půl druhé odpoledne a to jak na venkově tak i ve městech. Čeští žáci končí každý den jinak a tudíž i domů chodí variabilně. Dále je z grafu patrné, že venkovské děti chodí domů později, což je dáno dojížděním do škol. Na Kypru žáci z venkova též dojíždějí, ale vozí je školní autobusy, které na ně čekají po vyučování. Po skončení vyučování je ihned vozí domů a žáci se nemohou nikde zdržovat na „ulicích“ a tím se zkracuje i doba, kterou tráví dojížděním do škol.

Tab. 3 Čas vstávání a spaní dětí o víkendu a prázdninách.

čas	Kypr		Česko	
	Venkov	Město	Venkov	Město
vstávání	8,00	9,30	8,00	9,00
spaní	23,00	23,30	23,00	23,00

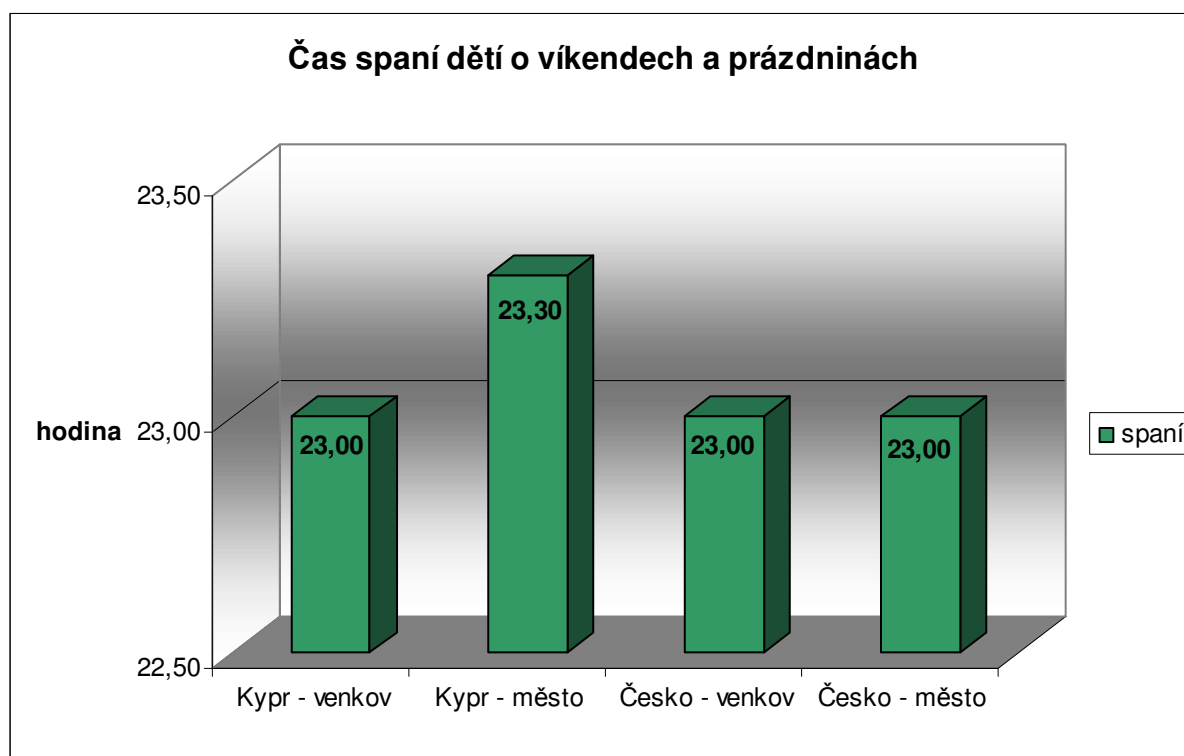
Graf. č. 2

Diskuse:

V grafu č. 2 můžeme porovnat děti podle toho, v kolik hodin průměrně vstávají pokud druhý den nemají vyučování. To znamená o víkendu či prázdninách. V grafu je hned na první pohled vidět, že dříve vstávají venkovské děti a to jak na Kypru tak i v Česku, což je většinou dáno povinnostmi. Musejí doma pomáhat s prací rodičům. Naopak nejdéle spí městské děti na Kypru. Chodí spát velmi pozdě viz graf č. 3. To je dáno kyperskou kulturou.

Graf. č. 3

Diskuse:

V grafu č. 3 můžeme pozorovat, že děti na Kypru žijící ve městech chodí spát nejpozději a to až v půl dvanácté večer. To je pro české děti téměř nepochopitelné. Rodiče na Kypru své děti nechávají dlouho do noci si hrát a to i děti prvního stupně. Je to dáno klimatem a zvykem místních lidí. Na Kypru, jako ve většině středozezemních států, se „žije“ v noci. Protože v noci je příjemně a není horko jako přes den. Děti na vesnicích, protože vstávají ráno např. do práce, chodí spát dříve.

Z výsledků této hypotézy jsme usoudili následující. Delší čas pro volnočasové aktivity mají děti na Kypru. Je to z toho důvodu, že přichází domů v průměru o hodinu dříve než české děti. To jak ovšem volný čas tráví, se dozvíme až v dalších hypotézách.

Závěr:

Platnost hypotézy H1 v našem reprezentativním vzorku se nepotvrdila.

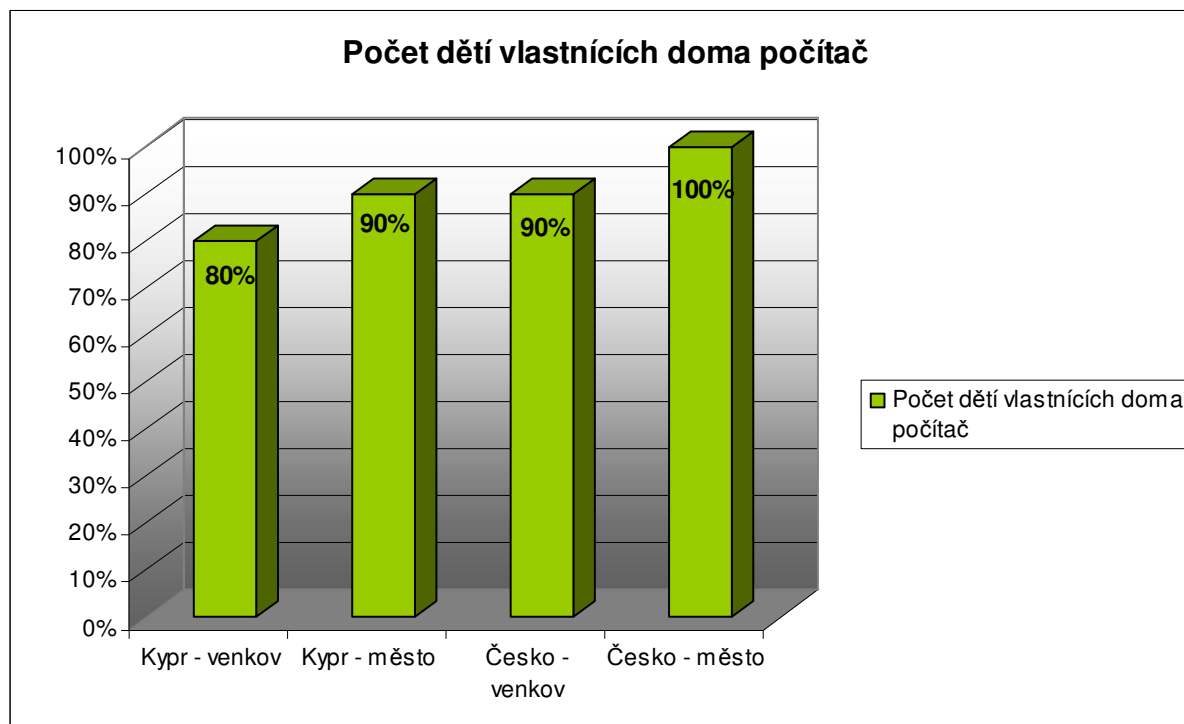
.

6.2 Ověření hypotézy 2 (H2)

Předpokládáme, že děti v současné době tráví více volného času pasivním způsobem; např. kreativitu nerozvíjejícími počítačovými hrami.

Tuto hypotézu jsem ověřoval prostřednictvím pěti otázek. První dvě otázky se týkaly počítače. Vlastní doma počítač a pokud ano, tak jak ho využívají. Hrají hry či ho využívají k vypracování úkolů do školy apod. Další tři otázky se týkaly trávení volného času. Čím se zabývají, zajímalo mě, jaké aktivity volí. Nějakou sportovní činnost a jakou konkrétně.

Graf. č. 4

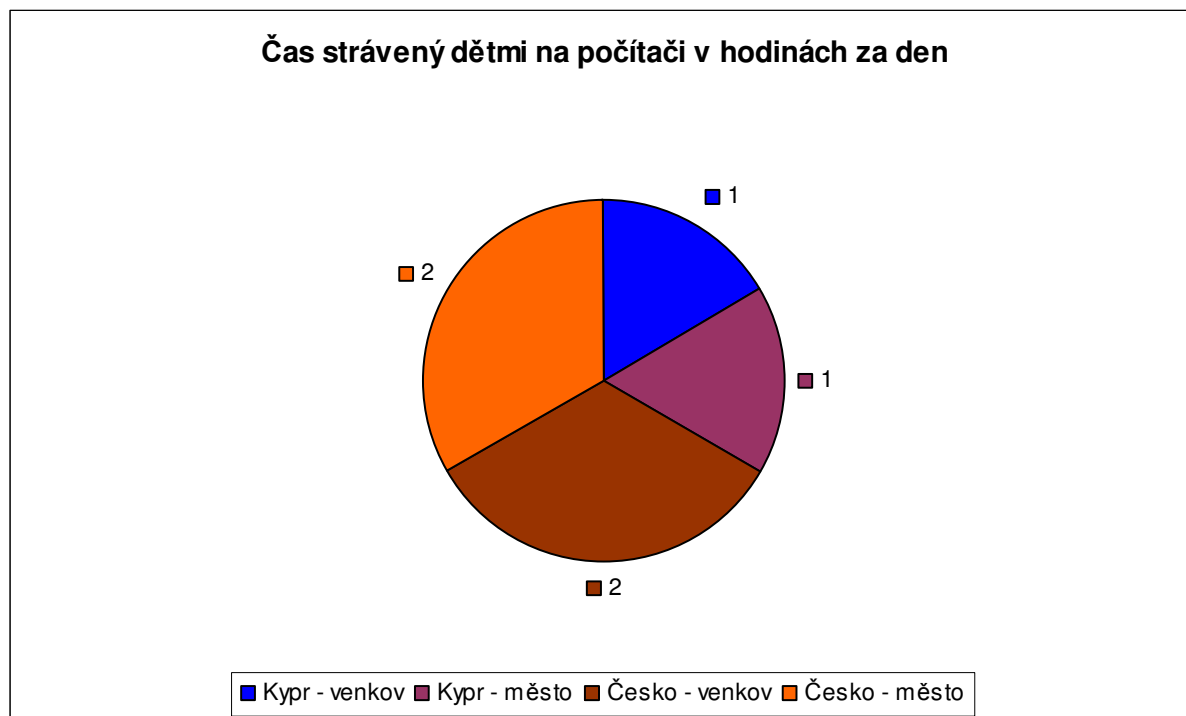
Tab. 4 Způsob trávení času na počítači dětmi vlastníci počítač.

počítač	Kypr - město		Kypr - venkov		ČR - město		ČR - venkov	
	f	%	f	%	f	%	f	%
hry	18	100	16	100	20	100	18	100
internet	16	89	10	62	19	95	16	89
informace	10	55	9	56	15	75	15	83

Diskuse:

Na grafu č. 4 je patrné, že v dnešní době je vlastnictví počítače úplná samozřejmost a to nejen u nás v Česku, ale i na Kypru. Celkově se u dětí zvyšuje i schopnost práce s počítačem. I přesto existují rodiny, kde počítač nenalezneme. Nejvíce je jich na kyperském venkově. Dvacet procent dětí zde nevlastní počítač. Ve městech na Kypru to je pouze deset procent dětí, stejně jako na českém venkově. Sto procent dotázaných, pocházejících z Česka a žijících ve městě, má doma počítač.

Graf. č. 5

Diskuse:

Graf č. 5 nám znázorňuje, kolik času děti tráví na počítači. Hodnoty jsou uváděny v hodinách za den. Více času u počítače tráví děti české, a to 2 hodiny denně. Na Kypru je to pouze 1 hodina denně. 100% dotázaných dětí hraje na počítači hry různého charakteru.

České městské děti využívají internet v 95%, na českém venkově v 89%. Kyperské děti ve městě také v 89% viz tab. 4. Na kyperské venkově je to 62% dotázaných. Hlavním důvodem je, že spousta vesnic nemá vůbec možnost internetového připojení.

S vyhledáváním informací jsou na tom české děti podstatně lépe. 83% venkovských a 75% městských dětí používá počítač jako zdroj informací. Podle mého názoru je to tím, že ve škole jsou k tomu vedeny. Na Kypru je situace na venkově i ve městě přibližně stejná. Internet k vyhledávání informací využívá 55% dětí viz tab. 4.

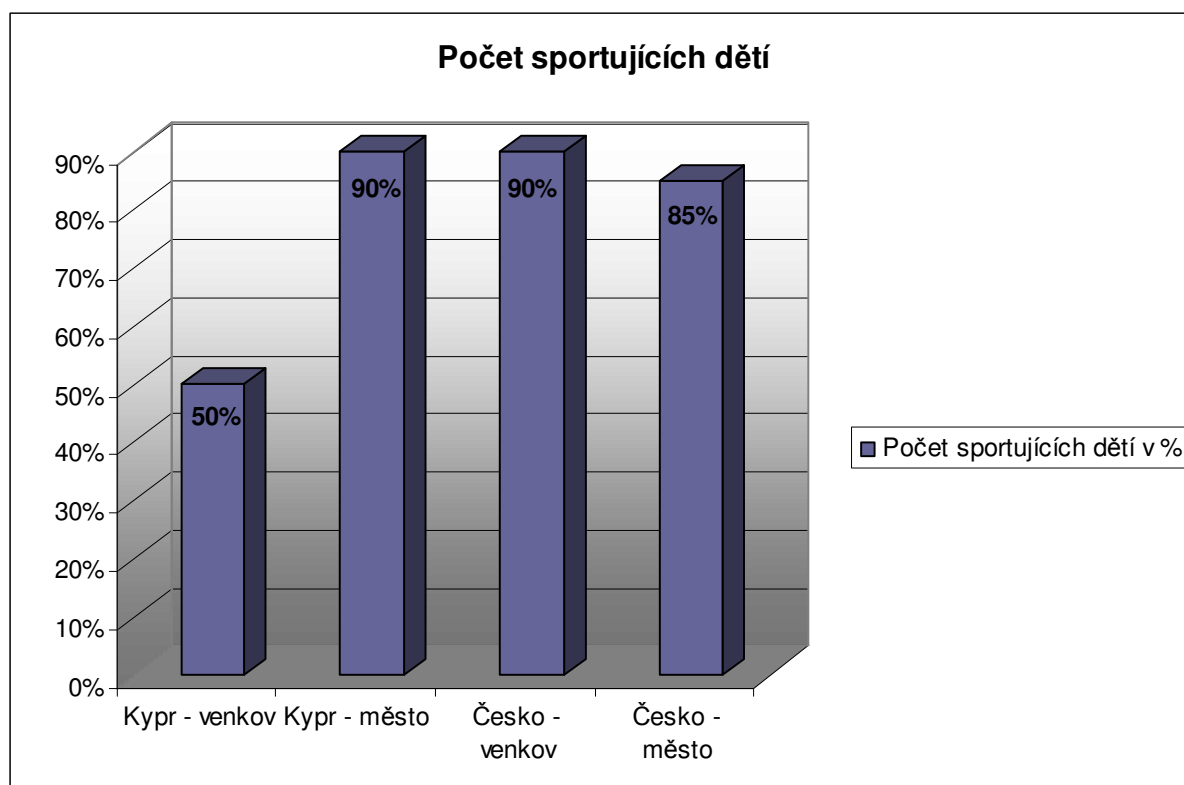
Tab. 5 Čas dětí strávený venku v době jejich volna.

Čas a aktivity strávené venku		
děti	čas	aktivity
Kypr - venkov	2 hod	hraní na poli, kolo, fotbal, kulečnick
Kypr - město	2 hod 30min	čtení, kreslení, stolní hry, různé dětské hry (schovávaná, honěná), fotbal, starší děti kavárna
Česko - venkov	5 hod	hodně sportu, kolo, hry se psem, rybaření, hry v lese
Česko - město	3 hod	hodně sportu, kolo, fotbal, brusle, děvčata – povídání na lavičkách

Z tabulky č. 5 můžeme zjistit, že venku se děti nejvíce pohybují na českém venkově a to v průměru 5 hodin. Domnívám se, že takto strávený čas má mimořádný význam, a proto jsou venkovské děti odolnější a také jsou méně nemocné. I aktivity venkovských dětí jsou dosti odlišné od městských. Nejčastější aktivity viz. tabulka č. 5. Další v pořadí jsou děti české, žijící ve městech. Venku tráví 3 hodiny. Celkově

můžeme říci, že po této stránce jsou české děti na tom lépe než kyperské, které tráví pouze 2 – 2,5 hodiny za den ve volném prostředí. Je to dáno především tím, že kyperské děti mají více povinností doma, a proto už jim zbývá málo času na volnočasovou zábavu. I hry se odlišují, čehož si můžeme povšimnout v tab. č. 5. To je dáno prostředím a kulturou, ve které žijí.

Graf. č. 6

Tab. 6 Frekvence sportujících dětí

sport	Kypr - město		Kypr - venkov		ČR - město		ČR - venkov	
	f	%	f	%	f	%	f	%
chlapci	10	100	8	80	10	100	10	100
dívky	8	80	2	20	7	70	8	80

Diskuse:

Nejméně dětí sportuje na Kyperském venkově viz graf č. 6. Nejeví příliš zájmu o sport a nemají k němu ani dostatečné podmínky. Sportovní vybavenost kyperských vesnic je velmi nízká (žádná dětská hřiště ani tělocvičny). Pouze některé větší vesnice mají fotbalové hřiště. Fotbal je také jediná sportovní aktivita, která se zde provádí. Menší chlapci také rádi jezdí na kole, ale jen na kratší vzdálenosti. Pouze

20% dívek z kyperského venkova sportuje. Nezájem odůvodňovaly leností, a že je sport nezajímá. U chlapců je situace odlišná. 80% se jich věnuje nějaké pohybové aktivitě, ale podotýkám je to pouze rekreačně, nikoliv na profesionální úrovni.

Ve městě je situace jiná. 100% chlapců a 80% dívek se zde věnuje sportovní činnosti. Nabízí se více možností, a to různé sportovní kroužky, hřiště, tělocvičny, stadiony a jiná sportovní zařízení. Množství a vybavenost sportovních zařízení je horší než v ČR. Děti v ČR mají kvalitativně větší zájem o sportování a rodiče je mnohem častěji zapisují do různých sportovních kroužků. V průměru jednu hodinu denně stráví sportovní aktivitou.

V grafu č. 6 si můžeme povšimnout obrovského rozdílu mezi vesnicí, kde sportuje pouze 50% dětí a městem, kde sportuje 90% dětí.

Pokud se podíváme na české městské děti, zjistíme, že 100% chlapců a 70% děvčat se věnují sportu a u venkovských dětí je to ještě o 10% u děvčat více viz. tab. č.6. Je tedy zřejmé, že rozdíl mezi městem a vesnicí není velký, jako tomu bylo na Kypru. Zároveň můžeme vyhodnotit obrácený jev. Více sportují vesnické děti než městské. Samotného mě to velmi překvapilo. Bohužel vesnické děti nemají takové možnosti a tak se hůře prosazují v lepších klubech. I přesto mají velkou chuť se hýbat a v průměru denně stráví dvě hodiny sportováním. Na druhou stranu české městské děti mají velké možnosti využívat i nesportovních kroužků a další kulturní zájmy a tak zbývá i méně času na samotné sportování. Městské děti sportováním stráví jeden a půl hodiny denně. K nejoblíbenějším sportům českých dětí patří florbal, fotbal, volejbal a košíková.

Celkově musím konstatovat, že české děti mnohem více sportují a především mají větší zájem o pohyb, i když v poslední době klesá. Je to dáno nejen vybavenostmi a možnostmi již zmíněných sportovišť, ale také klimatem. Na Kypru jsou teploty neustále vysoké a tím se zmenšuje i chuť k pohybové aktivitě. Proto musí být sportoviště klimatizována. Prozatím jich je velký nedostatek.

Závěr:

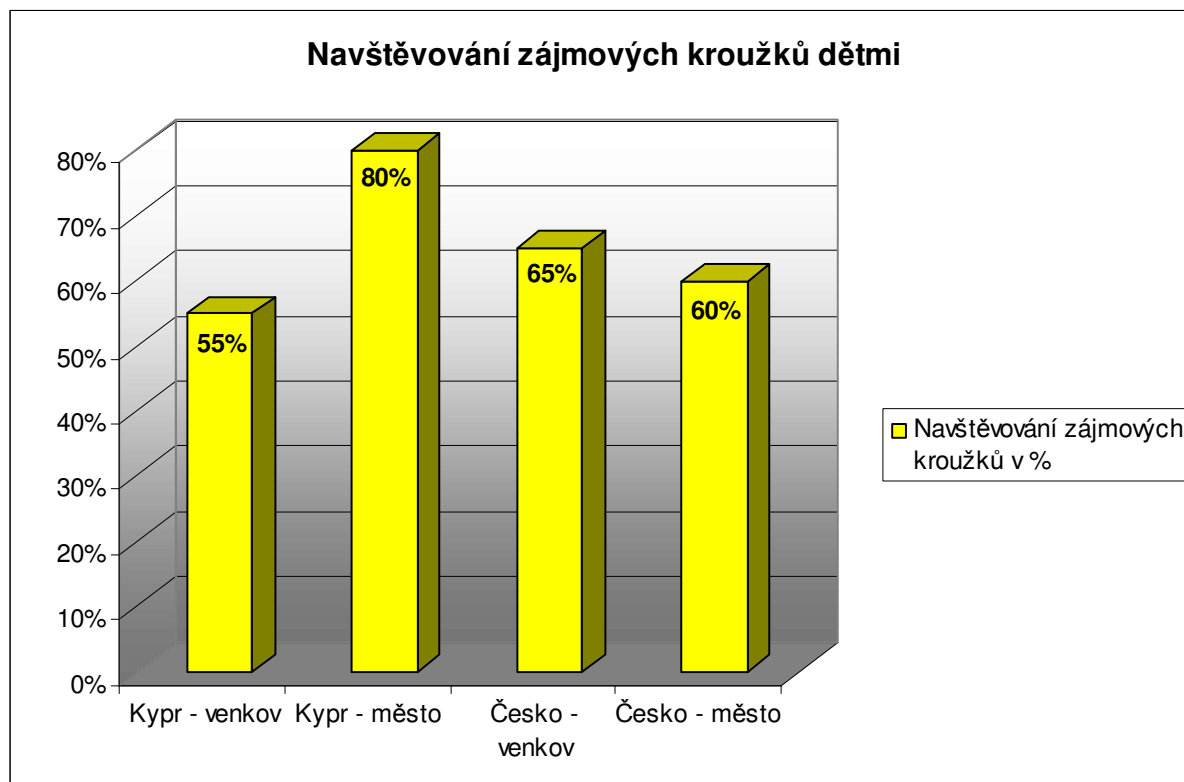
Platnost hypotézy H2 v našem reprezentativním vzorku se nepotvrdila.

6.3 Ověření hypotézy 3 (H3)

Předpokládáme, že české děti navštěvují více kulturních akcí než děti kyperské.

Pro tuto hypotézu jsem využil jedné otázky z dotazníku. Týkala se návštěvy kulturních programů. Stěžejní bylo zjistit diference mezi vesnicemi a městem.

Graf. č. 7

Tab. 7 Počet chlapců a dívek navštěvujících zájmový kroužek

kroužky	Kypr - město		Kypr - venkov		ČR - město		ČR - venkov	
	f	%	f	%	f	%	f	%
chlapci	8	80	6	60	6	60	7	70
dívky	8	80	5	50	6	60	6	60

Diskuse:

Zaznamenal jsem značné diference. Venkovské děti na Kypru mají kulturních zájmů nejméně. 55% dotazovaných navštěvuje zájmový kroužek. Nicméně žáci, kteří je navštěvují, mají potíže v tom, že je rodiče musí vozit do vzdálených měst třeba i 30 km. Na Kypru je totiž velký problém s autobusovou dopravou a kolejová není vůbec, takže každá rodina má několik aut právě i pro tyto

účely. Pověštině to jsou kroužky cizojazyčné, zvláště pak anglický jazyk, který na Kypru, jako bývalé anglické kolonii má stále velký význam.

Městské kyperské děti navštěvují zájmové kroužky procentuálně nejvíce a to v 80% dotázaných. Mají větší příležitost a dostupnost k zájmovým aktivitám. Stejně jako na vesnici zde převažují kroužky cizojazyčné a navíc také počítačové.

V Česku se setkáváme s obráceným jevem. Více navštěvují zájmové kroužky vesnické děti a to v 65% dotázaných. Je to dáno tím, že v Česku dostupnost dopravy z vesnic do měst je podstatně kvalitnější než na Kypru. Vzdálenosti jsou o dost kratší a zajištěnost autobusové a vlakové dopravy je několikanásobně lepší a spolehlivější. U těchto dětí nejvíce převažují sportovní kroužky. Je vyhodnoceno v grafu č. 6.

U městských dětí v ČR, které nemají žádné zájmové koníčky, je pravděpodobnost budoucích sociálně patologických jevů výraznější. To může vést k negativním důsledkům pro společnost. Ve skupině městských dětí navštěvuje kroužky 60% dotazovaných respondentů. Mohou využívat jejich pestré škály např. hudební (kytara, flétna), sportovní, modelářské aj.

Návštěvnost kroužků jsem pozoroval i z hlediska pohlaví, ale ve všech případech je rovnoměrně rozložena. Tudíž přibližně stejný počet dívek i chlapců navštěvuje kroužky viz tab. 7.

Graf. č. 8

Tab. 8 Frekvence navštěvování kulturních programů

kultura	Kypr - město		Kypr - venkov		ČR - město		ČR - venkov	
	f	%	f	%	f	%	f	%
kino	10	50	7	35	20	100	19	95
divadlo	15	75	10	50	18	90	18	90

Diskuse:

Graf č. 8 potvrzuje, že čeští žáci kvalitněji kulturně žijí. Navštěvují častěji divadla, kina a jiné kulturní programy. Nejvíce, a to v průměru 7x za rok, shlédnou kulturní představení městské děti v Česku. Venkovské děti nezůstávají pozadu. Navštěvují kulturní programy v téměř shodné 100% frekvenci jako městské viz tab. 8. Jak ve městě, tak i na vesnici, jsou velké rozdíly mezi rodinami. Některé rodiny navštěvují i několikrát do měsíce kulturní programy. Na druhé straně jsou rodiny, které se o ně nezajímají po celý rok. Velkým přínosem kulturního žití jsou pro české děti akce, kdy žáci přímo v rámci výchovně vzdělávacího programu chodí do divadel.

Takže i děti, které jsou o akce ochuzeny v rodině, mají možnost kulturního vyžití v rámci školy.

Na Kypru je situace jiná. Pouhých 50% městských a 35% venkovských dětí chodí do kina. Do divadel pak chodí 50% venkovských a 75% městských dětí. Na Kypru se do divadel chodí více než do kina, ale nejsou to divadla, na která jsme zvyklí z Čech. Jsou to hlavně stará antická divadla, kde se hraje většinou v letním období (viz obr. 3), a nebo se do divadel zahrnují i různá školní představení či scénky na festivalech. Škola dětem žádné kulturní programy nezajišťuje. Proto děti, které nenavštěvují kulturní akce s rodinou, nemají šanci trávit volný čas obohacováním o tyto zážitky. Klasickým příkladem jsou žáci na kyperském venkově. Rodiče mají hodně práce a na kulturní program zkrátka nemají čas. Dalším důvodem je, že tyto aktivity nepovažují za zvlášť významné a nemají pro ně žádný duchovní přínos.

Situaci v kyperských městech lze vyhodnotit kvalitativně lépe. Ovšem čtyři návštěvy za rok procento výrazně nezvyšují.

Obrázek č. 3 Historické divadlo v Pafosu

Zdroj dat: foto autor

Nejčastější kulturní aktivitou jsou různé besídky, které žáci nacvičují během roku. Celé rodiny se na ně jezdí dívat do škol. Ukázka viz příloha. Besídky se

nejčastěji pořádají o náboženských svátcích, hlavně na Vánoce a Velikonoce. Další aktivitou jsou různé festivaly, kde je k vidění tradiční kultura, zvyky, tance a jiné scénky kyperské kultury. Tyto festivaly též probíhají při dalších kyperských svátcích, např. 15.8., na Svátek Panny Marie. Poněvadž 98% kyperského obyvatelstva je věřících, dodržují se tyto svátky velmi důsledně a uctivě.

Závěr:

Platnost hypotézy H3 v našem reprezentativním vzorku se potvrdila.

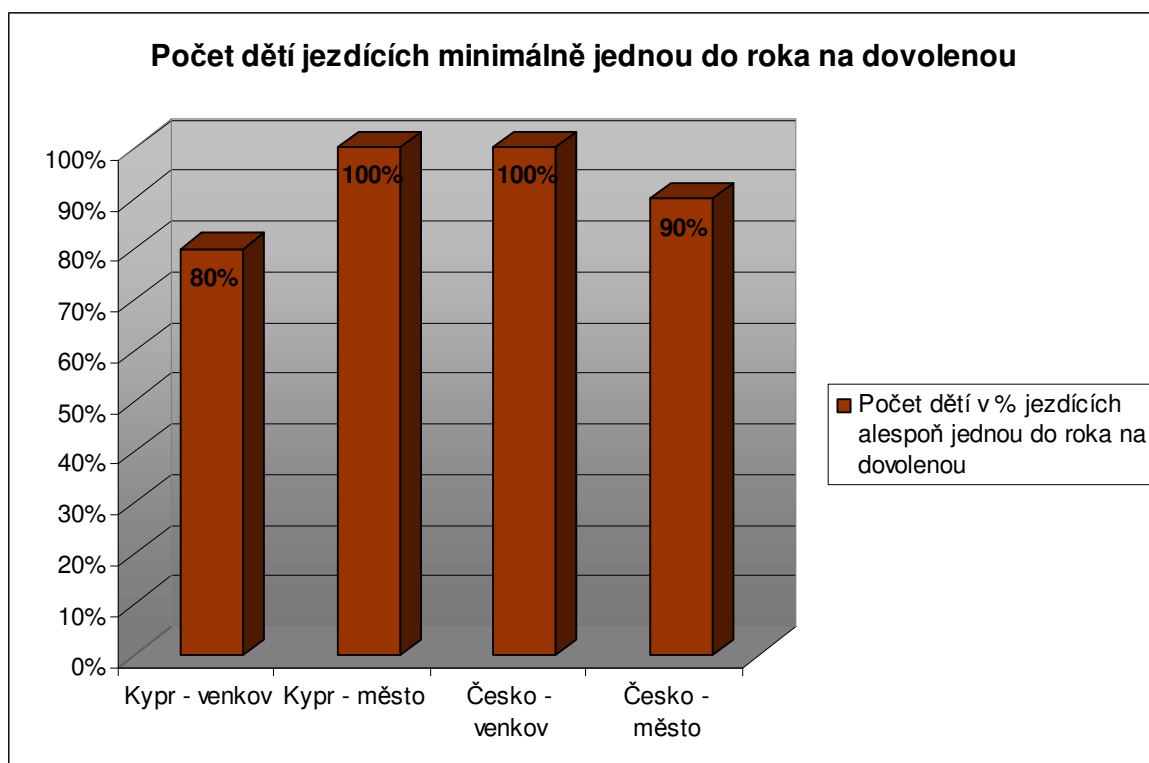
6.4 Ověření hypotézy 4 (*H4*)

Předpokládáme, že české děti tráví více letní prázdniny v zahraničí a organizovaným způsobem než děti z Kypru.

V hypotéze č. 4 jsem si chtěl ověřit, zdali je pravda, že kyperské obyvatelstvo jezdí méně do zahraničí a pouze na pár dní a na kratší vzdálenosti. Zajímalo mě, zdali mají kyperské děti možnost o prázdninách jezdit na letní dětské tábory. Domníval jsem se, že je to pouze česká specialita. Kladl jsem dotazy na rodinnou dovolenou, místa kam vyjíždějí, ve kterém ročním období.

Graf. č. 9

Tab. 9 Způsob trávení dovolené

dovolená	Kypr - město		Kypr - venkov		ČR - město		ČR - venkov	
	f	%	f	%	f	%	f	%
poznávací zájezdy	18	90	15	94	8	44	5	15
pobytové zájezdy	2	10	1	6	10	56	15	75

Diskuse:

Graf č. 9 vyjadřuje počet dětí jezdících alespoň jednou do roka na dovolenou. Když se podíváme na jednotlivé sloupce, tak zjistíme, že děti v obou státech jezdí poměrně často. Snad jediné trochu pozadu zůstávají děti z kyperského venkova. Venkovské rodiny na Kypru žijí především prací a málokdy si udělají čas na své děti, natož, aby je vzali na dovolenou. Nicméně v poslední době začínají i tito lidé mít velký zájem o cestování. Nejvíce cestují po Kypru k moři a občas do hor. Ze zahraničí jezdí do Řecka, které je pro ně blízké a používá se stejný jazyk. Nejčastěji cestují v létě a nejdéle na dobu jednoho týdne, spíše na tři až čtyři dny.

Ve městech není situace stejná. Graf č. 9 napovídá, že 100% dotázaných vycestuje alespoň jedenkrát za rok na dovolenou s rodiči. Styl a způsob dovolené je

obdobný jako u venkovského obyvatelstva. Rozdíl je, že některé rodiny jezdí i častěji než jedenkrát za rok.

Celkově lze konstatovat, že kyperské obyvatelstvo jezdí v létě, poněvadž nejsou vyznavači zimních sportů. Cestují nejraději po své vlastní republice viz obr. 4. Do zahraničí zavítají zřídka, a když, tak na kratší dobu pobytu.

V Česku není rozdíl mezi venkovskými a městskými dětmi tak markantní. Je zvykem, že rodina jede většinou jednou za rok v létě na dovolenou do teplých krajín. Nejčastěji jezdí do jižní Evropy (Řecko, Itálie, Španělsko, Chorvatsko, aj.) a jednou ročně v zimě na hory ať už po republice a nebo do zahraničí (Rakousko, Itálie, Švýcarsko, Bulharsko, aj.). Na rozdíl od kyperských respondentů jsem se setkal i s dětmi, které vyjedou i více než třikrát do roka. Jsou z movitějších rodin. Jezdí i do dalekých států jako je Austrálie, USA aj.

Dalším jevem, který jsem sledoval, byl druh dovolené. Zatímco kyperské rodiny v 90% preferují poznávací zájezdy, české rodiny spíše pobytové. Ale je rozdíl mezi venkovem, kde 75% rodin dává přednost pobytovému zájezdu a městem, kde je to pouhých 56% viz tab. 9.

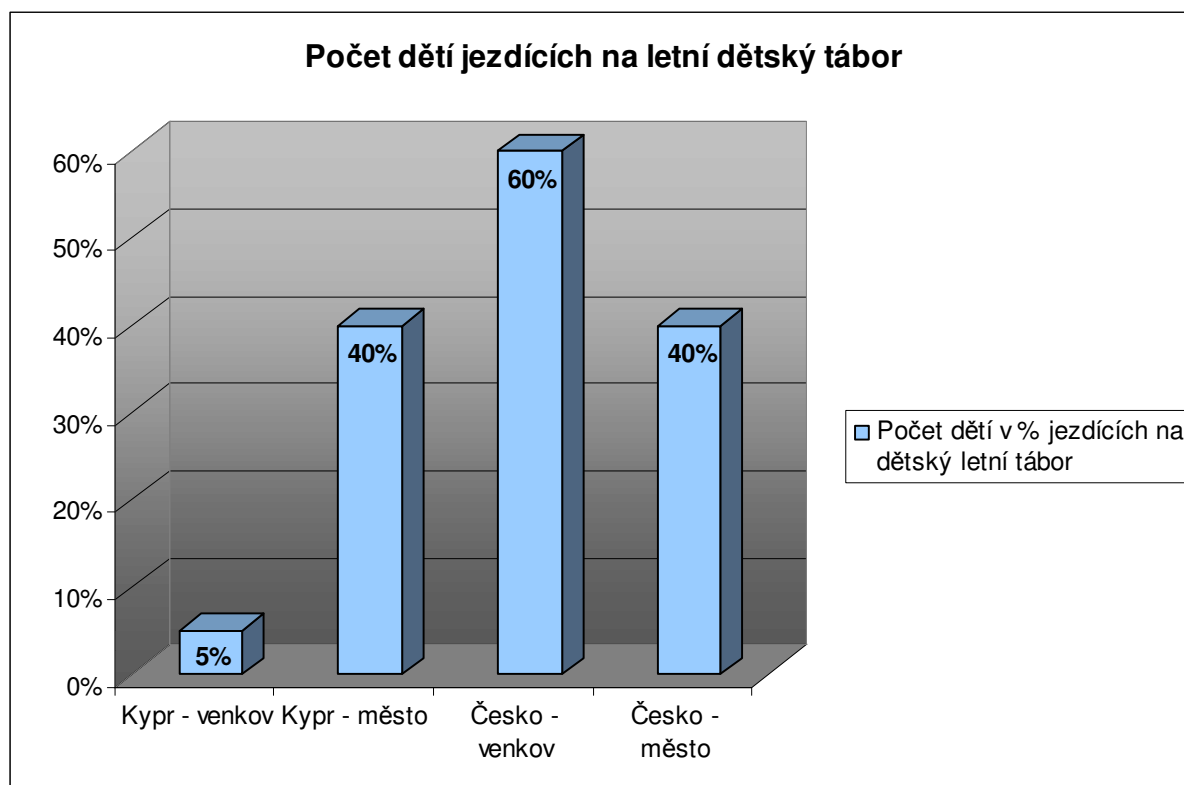
Závěrem bych chtěl shrnout, že největší diferenciaci jsem zaznamenal v počtu dovolených, v místě dovolené a v ročním období. Ale i české děti jezdí nejraději a nejčastěji v létě. V tom se ztotožňují s kyperskými dětmi.

Obrázek č. 4 Kyperský lyžařský areál nacházející se na nejvyšším vrcholu Kypru - Olympos

Zdroj dat: foto autor

Graf. č. 10

Diskuse:

Pojem letní dětský tábor je u českých dětí úplně běžný a normální a není snad dítě, které by jej neznalo. Na Kypru je všechno jinak. Když jsem jim pokládal otázku, nevěděli, na co se ptám. Proto i graf č. 10 je poněkud zkreslující, protože pro 5% venkovských a 40% městských kyperských dětí není letní dětský tábor v pravém slova smyslu.

Na Kypru se za tábor považuje, když jede dítě s rodiči pod stan do nějakého kempu. Jediný spolek, který opravdu funguje podobně jako v Česku, jsou na Kypru „Stavraeti“, což jsou v překladu něco jako u nás skauti. Některé dotázané děti navštěvují spolek v určitém věku. Většinou je to až na druhém stupni základní školy, kdy jedou někam pod stan. Tábořiště mají několik, takže nejezdí stále na stejné místo. Poblíž vesnice Peristerona, kde jsem prováděl výzkum venkovského obyvatelstva, se jedno takové tábořiště nachází, ale už dva roky tam nikdo nestanoval. Výbavou takového tábora je pouze studánka s pitnou vodou, příjezdová cesta a jeden plechový přístřešek kvůli stínu. Pokud srovnáme situaci s českým tábořištěm, je to opravdu velký rozdíl. To je dáno především klimatem. Na Kypru je velmi teplo a sucho, a proto jsou děti raději doma a pomáhají rodičům. Dalším důvodem je, že kyperské obyvatelstvo má rádo pohodlí a nepřipadá jim nijak vzrušující spát na zemi někde v lese, když mají doma měkkou postel.

České děti jsou opačného názoru. Velmi rády jezdí na tábory a téměř každý respondent již byl jeho účastníkem. Na prvním stupni jezdí v našem reprezentativním vzorku především děti venkovské. Naopak na druhém stupni zájem postupně upadá a frekvence se rychle snižuje. Některé děti jezdí až do dospělosti, kdy se z nich postupně stávají praktikanti, a poté vedoucí oddílu a celého kurzu.

V Česku jsou tábořiště lépe a na delší pobyty uspořádány. Na mnoha z nich jsou chatičky, umývárny, hřiště, aj. Děti si vaří a udržují kemp. Učí se samostatnosti a postarat se samy o sebe. A nejdůležitější je, že jsou ve zdravém prostředí a poznají soužití s přírodou.

Závěr:

Platnost hypotézy H4 v našem reprezentativním vzorku se potvrdila.

6.5 Ověření hypotézy 5 (H5)

Předpokládáme, že kyperské děti více pomáhají rodičům v domácnosti.

Při trávení vlastních letních prázdnin jsem od dětství pozoroval, že na Kypru bylo vždy více povinností a i moji kyperští kamarádi byli více zaneprázdněni prací než je tomu v Česku. Zajímalo mě, zdali se situace změnila. Proto jsem se dotazoval na míru času, kterou tráví děti pomocí v domácnosti.

Tab. 10 Výpomoc v domácnosti a v práci

	Kypr - město		Kypr - venkov		ČR - město		ČR - venkov	
	f	%	f	%	f	%	f	%
chlapci	6	60	8	80	5	50	6	60
dívky	10	100	10	100	5	50	7	70

Diskuse:

Většina dětí nerada vzpomíná, když jim maminka říkala: „Máš v pokojíku nepořádek, hleď si uklidit nebo nepůjdeš ven“. Tato věta mě napadla i při sestavování dotazníku a chtěl jsem zjistit jak se na to dívají dnešní děti a zároveň ze dvou různých národností.

Na Kypru jsou děti od útlého věku vychovávány tak, že 100% děvčat pomáhá matce v domácnosti a 80% venkovských chlapců otci buď v dílně, na poli či na stavbě. Tímto způsobem to funguje hlavně u venkovských rodin, kde matka je ženou v domácnosti a otec vykonává manuální zaměstnání. Ve městech se situace příliš neodlišuje. 100% děvčat a 60% chlapců doma pomáhají viz tab. 10.

Při mém dotazování se potvrdil poznatek mé domněnky, že všechna děvčata doma pomáhají v průměru jednu hodinu denně, ale byla i taková, která doma pomáhají třeba i pět hodin denně. To byla děvčata staršího školního věku, která mají třeba nemocnou maminku. Naopak bylo dosti chlapců, kteří doma nepomáhají vůbec, ale podotýkám, že s domácími pracemi.

V ČR je situace odlišná. Není tak velký kontrast mezi chlapcem a děvčetem. V průměru pomáhají obě pohlaví stejně. Respondenti z venkova mi zodpověděli, že doma pomáhají v průměru jednu hodinu denně. Na venkově je stále ještě zachován styl podobný situaci na Kypru. V domácnosti pomáhají děvčata a chlapci otci na zahradě či v dílně.

Ve městě toto pravidlo neplatí. Důvodem je, že většina rodin žije v panelových či činžovních bytech. Otec nemá tolik práce jako rodina v domku, a proto

s domácností pomáhají obě pohlaví. Bohužel je negativní skutečností, že 50% městských a 40% venkovských dětí zodpovědělo, že doma vůbec nepomáhají. Rodiče po nich pomoc nevyžadují a je samotné domácí práce nezajímá. Ostatní doma pomáhají, ale tak maximálně půl hodiny denně. Především je vidět rozdíl mezi děvčaty a chlapci na českých vesnicích, který tvoří 10% viz tab.10. Dvě děvčata mi zodpověděla, že úklidem a pomáháním doma stráví i přes dvě hodiny denně.

Celkově musím říci, je patrný velký kontrast mezi kyperskými dětmi, které jsou vychovávány více k pomoci nejenom doma a českými dětmi, které si spíše jdou jen za svými zájmy. Povinnosti mají až na posledním místě.

Závěr:

Platnost hypotézy H5 v našem reprezentativním vzorku se potvrdila.

6.6 Ověření hypotézy 6 (H6)

Předpokládáme, že na Kypru se tráví rodinný život společně s prarodiči a příbuznými.

Odpověď na tuto hypotézu mě zajímala nejvíce. V době strávené na Kypru jsem se opravdu setkal s úplně jiným pohledem obyvatel na rodinu. Rodina tráví čas společně a jsou jeden na druhém závislí. Chtěl jsem vědět, zdali to, co je na první pohled patrné jako absolutní idylka, platí i v „zákulisí“ doma, kde veřejnost už nic nevidí.

Tab. 11 Frekvence navštěvování příbuzenstva

	Kypr - město		Kypr - venkov		ČR - město		ČR - venkov	
	f	%	f	%	f	%	f	%
chlapci	10	100	10	100	3	30	4	40
dívky	10	100	10	100	3	30	4	40

Diskuse:

Zaznamenal jsem největší rozdíl mezi českými a kyperskými dětmi. Slovo rodina má celkově pro kyperské obyvatelstvo velkou váhu a dost se na něm zakládá. Už od dětství jsou děti vychovávány v rodinné atmosféře a všechno, co se odehrává, se provádí pospolu. Děti se vidí s rodiči téměř neustále, obzvláště pak s matkou.

Poněvadž, jak již bylo zmíněno, matky jsou většinou v domácnosti. Mají dost času věnovat se dětem a celé rodině. Otec děti vychovává méně, poněvadž má úlohu živitele rodiny, ale dětem se věnuje. Není výjimkou, obzvláště o prázdninách, že bere své děti do práce na výpomoc. Na Kypru je poměrně časté, že děti pracují už od raného věku.

Prarodiče na Kypru většinou bydlí v jiném domě, ale děti je, pokud jim to čas dovolí, navštěvují téměř každý den. Výjimky tvoří jen rodiny, které se odstěhují z vesnice do dosti vzdáleného města. V tom případě děti prarodiče navštěvují většinou každý víkend. Na Kypru je zvykem, že novomanželé si postaví dům hned po svatbě. Záleží ovšem, kde si ho postaví. Na tom pak závisí další postavení a komunikace s rodiči. Pokud je dům blízko, jsou i jejich děti v neustálém kontaktu s prarodiči. Pokud je vzdálený, neustále si volají a snaží se rodinné vztahy udržovat. Když prarodič zestárne a nedokáže se sám o sebe postarat, berou si ho k sobě domů. V žádném případě nedávají prarodiče do domova důchodců. Dítě má neustále svou babičku a dědečka u sebe.

Co se týče příbuzenstva, je to obdobné jako u prarodičů. V kyperské rodině bývají v průměru tři a více dětí. Bývá více strýců a tet a je koho navštěvovat. Nicméně příbuzenské vztahy bývají přátelské. To je vidět i v tab. č. 11, kde 100% dětí navštěvuje své příbuzné jak ve městě, tak i na vesnicích. Navštěvují se jednou až dvakrát do měsíce. Důležitý faktor návštěvnosti opět sehrává vzdálenost.

V ČR je situace odlišná. Asi největším problémem je, že rodina v ČR není tak integrovaná a nedrží pospolu. Laicky řečeno, každý si dělá co chce, ale hlavně stará se o své zájmy odděleně a nezávisle na rodině. České ženy jsou více emancipované. Mají mnoho jiných zájmů a bohužel někdy na úkor rodiny. Stejně tak většina českých mužů dává večer přednost posezení s kamarády v hospodě u piva než aby si hráli s dítětem doma. Děti mají rády zázemí, klid a pohodu. Pokud toto doma nenaleznou, mohou propadnout různým depresím, které je negativně ovlivňují. V ČR je hodně rozvedených rodičů, proto mi mnoho dětí na otázku jak často se vidí s rodiči, odpovídalo následovně: „Mámu vidím každý den, ale tátu nevidím vůbec“. „S mámou jsem stále a tátu vidím jen o víkendu“. Nebo i obráceně, že je s tátou a s mámou ne. A takových případů bylo mnoho. Byl jsem překvapen, že nebyl žádný rozdíl mezi venkovem a městem. Na Kypru jsem se nesetkal ani s jedním podobným respondentem. To je problém výhradně českých rodin. Rodiny jsou neúplné. Dětem se stále nalhává, že otec je na služební cestě apod. To všechno má negativní vliv na

děti a v dospělosti se mohou zachovat identicky. To, co píšu, mám i ze své zkušenosti, protože jsem v neúplné rodině vyrůstal také a vždycky jsem jako malý kluk záviděl dětem, které se s rodiči vidí každý den.

U městských českých dětí jsem se také setkával s velkými rozdíly. Vyhodnocoval jsem děti, které jsou od chvíle, kdy přijdou ze školy, neustále s rodiči, a na druhé straně s dětmi, které rodiče nevidí téměř vůbec, protože neustále pracují a nebo zkrátka nemají na své děti čas. Tento jev, domnívám se, přináší dnešní uspěchaná doba. Vyskytuje se spíše ve městech, kde je času neustále nedostatek. Rodiče své děti často zapisují na všelijaké kroužky, aby o ně bylo nějak postaráno. Domácí zázemí zde chybí.

Prarodiče české děti navštěvují v průměru jedenkrát za týden, ale zase záleží na úplnosti rodiny. V některých rodinách navštěvují vnuky prarodiče pouze z jedné strany. Buďto ze strany matky nebo otce, podle toho, s kým žijí.

Co se týče příbuzenstva, tak drtivá většina českých respondentů odpovídala, že jezdí navštěvovat příbuzné jedenkrát za rok. Někteří dokonce říkali, že ani svoji tetu či strýce neznají, že je za nimi rodiče ještě ani nevzali. Jev je daný zápornými příbuzenskými vztahy. Pouze 30% městský a 40% venkovských dětí mi sdělilo, že udržují úzce spjaté vztahy s příbuzenstvem a navštěvují se velmi často viz tab. č. 11.

Tab. 12 Rodinné oslavy a rituály

	Kypr - město		Kypr - venkov		ČR - město		ČR - venkov	
	f	%	f	%	f	%	f	%
chlapci	10	100	10	100	8	80	9	90
dívky	10	100	10	100	8	80	9	90

Diskuse:

Rodinné oslavy na Kypru patří k součásti života. Kyperské dítě by si bez nich život nedokázalo vůbec představit. Všichni respondenti mi odpověděli, že slaví velice rádi a že se na oslavy vždycky moc těší. Nejčastěji se slaví svátky, nejenom jména, ale i náboženské. Slaví i celá vesnice nejčastěji před kostelem. Dále se slaví narozeniny a všelijaké karnevaly a jiné slavnosti. Samozřejmě se vždycky sjede celá rodina i s příbuzenstvem. Oslavy mají desítky hostů. Zvykem je, že hosté přivezou dárky a popřípadě i nějaké jídlo, např. zákusek. Nejvíce přípravě věnuje hostitelská rodina. Matka malého oslavence uvaří, připraví stůl a děti jí samozřejmě pomáhají.

Tradičním pokrmem bývá *suvla* – kyperské národní jídlo. Děti se velmi rády do těchto aktivit zapojují a těší se, až všichni příbuzní přijedou a samozřejmě přivezou i dárky.

Při položení otázky kyperským dětem, slaví-li narozeniny či svátky, mi bylo jasné, že všechny odpoví ano. 100% respondentů odpovědělo, že samozřejmě slaví, a to velmi rádi viz tab. č.12. Na vesnicích při oslavách narozenin se děti zvou navzájem. Pozvou všechny děti z vesnice. Bývá zvykem, že kamarádi přinesou dárek. Dítě, které pořádá oslavu, je odmění jídlem a pitím. Všechny si berou sváteční oblečení. Zůstávají na oslavě až dlouho do noci. Rodiče jsou po této stránce velmi tolerantní. Na vesnici převažují oslavy doma, zatímco ve městě se začínají prosazovat oslavy na veřejných prostranstvích, např. pláže, restaurace, místa určená pro rodinnou oslavu.

Obrázek č. 5 Místo v lese určené pro oslavy – dvě kyperské rodiny při nedělním obědě v přírodě

Zdroj dat: foto autor

V Česku jsem se shodných odpovědí nedočkal. 90% českých venkovských dětí slaví rádo viz tab. č. 12. Ale už i tam chybí úplnost rodiny. Rodiny slaví narozeniny bez matky, nebo naopak bez otce. Situace navazuje na to, o čem jsme

mluvili v předchozí kapitole. Zajímavé bylo, že 10% dětí neslaví vůbec. Důvodem bývá, že se většinou rodiče při slavnostech pohádají. Proto si raději popřejí a tím to skončí. Pouze 40% tázaných dětí mi sdělilo, že se sejde vždy celá rodina a příbuzenstvo. Na nich ale bylo vidět, že odpovídali s velkou spokojeností. Říkali, že se na rodinné oslavy vždy moc těší.

Ve městě slaví rodinné oslavy 80% dětí, což je o 10% méně než na venkově. Je patrné, že čím je větší aglomerace, tím je menší rodinné soužití. Další zákonitostí, v Česku je, že čím je dítě starší, tím méně chce slavit doma s rodinou a raději slaví někde venku s kamarády. Tato zákonitost se mi na Kypru nepotvrdila. Zbývajících 20% dětí mi odpovědělo, že doma vůbec nic neslaví.

Obrázek č. 6 Místo v lese určené pro oslavy. Hrající si děti.

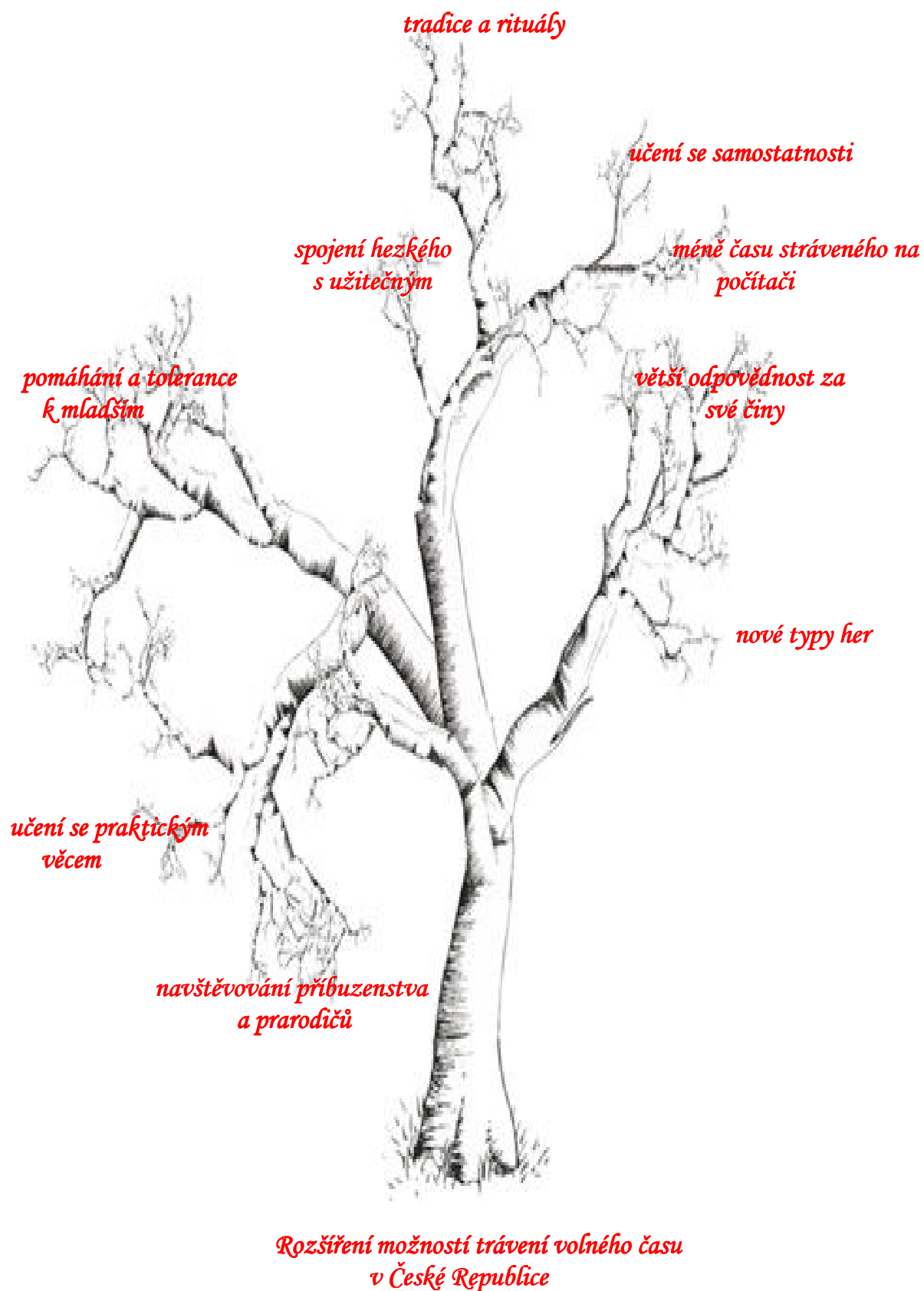

Zdroj dat: foto autor

Závěr:

Platnost hypotézy H6 v našem reprezentativním vzorku se potvrdila.

7. Metodický list

Metodický list jsem vypracoval na základě získaných dat a zkušeností z Kyperské republiky a měl by posloužit pro obohacení především volného času českým dětem.

1. *tradice a rituály*

- Měly by patřit k součásti života. Děti by měly být vedeny určitou formou a tradice od našich předků by se měly zachovávat a nikoli vlivem postmoderní doby vytrácet. (Např. kroje, tance, slavnosti – Masopust atd.)

2. *učení se samostatnosti*

- České děti by měly být více vychovávány k samostatnosti. Veškeré aktivity, kroužky atd., vše je nějakým způsobem organizované a děti už ztrácejí schopnost neorganizované spontánní aktivity.

3. *spojení příjemného s užitečným*

- Je pozitivní, když žáci vyrábějí nějaké předměty, které mají hodnotu pouze pro ně, ale mohou je využít i v praktickém životě. Neměli bychom sledovat toliko záměr, že se něco užitečného naučili. Mějme vždy na paměti, že je ambivalentní, co je příjemné a co užitečné.

4. *méně času stráveného na počítači*

- To je celosvětový problém. Neměli bychom děti nechávat velké množství hodin trávit volný čas na počítačích. Vede to ke špatnému motorickému vývoji a může mít i trvalé následky v dospělosti. Vychováváme dítě k jednostrannému zaměření kvality života.

5. *pomáhání a tolerance k mladším*

- Tímto návrhem mám na mysli, aby se děti nedívaly pouze jen na sebe, ale aby si všímaly i mladších sourozenců. Pomáhaly jim, braly je s sebou do přírody, na hřiště. Navzájem se učily zodpovědnosti za sebe i své blízké. Také je důležité, aby se učily je chránit a pomáhat slabším.

6. *větší odpovědnost za své činy*

- Viz. bod 5.

7. *učení se praktickým věcem*

- Děti rády zkoumají, co dělají rodiče. Například, když něco rodič přitlouká, tak vezmou kladívko a zkouší to taky. Myslím si, že bychom děti v tomto směru měli rozvíjet a podporovat je, aby se naučily i praktickým záležitostem, které následně využijí v reálném životě.

8. *navštěvování příbuzenstva a prarodičů*

- Nejdůležitější pro zdravý vývoj jedince je kompletnost rodiny. Je nesporně významné už kvůli dětem zachovávat pozitivní vztahy s prarodiči i příbuzenstvem, protože rozvíjení vzájemných pozitivních společenských vztahů je velkým přínosem pro všechny v mnoha směrech.

9. nové typy her

Zde zmiňuji velmi oblíbené kyperské hry, které by se mohly hrát i v našich podmínkách:

- Ziziras: Jedno dítě se nachází uprostřed kruhu, má zakryté oči a některé dítě z kruhu, vytvořeného kolem něj, ho plácne po zádech. Dítě uprostřed kruhu musí uhodnout, kdo to byl. Když uhodne, je svým spoluhráčem vystřídán. Pokud nerozpozná, kdo byl autorem, zůstává nadále v kruhu a hra se opakuje.
- Skákání přes provaz: Je to motoricky náročnější hra. Hra spočívá v tom kdo skočí nejvýše.
- Tavli: stolní hra viz. obrázek 7

Obrázek 7 Stolní hra Tavli

Zdroj dat: foto autor

8. ZÁVĚR

Když jsem se rozhodl pro téma své diplomové práce, nepředpokládal jsem, že nasbírám takový rozsah informací.

Je nesporné, že pedagogika volného času zažívá renesanci. A je důležitou součástí moderních výchovných vzdělávacích systémů. Já osobně se domnívám, že čím více péče budeme věnovat narůstající generaci, čím více volnočasových aktivit jim nabídneme, tím kvalitnější bude subkultura. Čas věnovaný dětem a mládeži se nám bohatě zúročí a jistě pozitivně vrátí. Je také součástí nekončícího boje proti sociálním a patologickým jevům dětí a mládeže. Je na nás, výchovných pracovnících, abychom ukázali cestu. Po ní musíme dítě vést a neustále prohlubovat a fixovat jeho pozitivní zkušenosti a dovednosti.

Předpokládám a věřím tomu, že poctivá práce s dětmi a mládeží se musí v budoucnu projevit i na proměně současné konzumně zaměřené rodiny, která si často neví rady sama se sebou, natož, aby účinně pomohla připravit pro život svého potomka. Jsem přesvědčený, že práce s dětmi a mládeží není nikdy zbytečná a marná a pokud podlehneme někdy skepsi, musíme si uvědomit, že naší povinností je vždy motivovat dítě. Proto je nezbytné, abychom se usilovali znovu, a znovu dokazovali, že vždy budeme právě tím dynamickým činitelem, který dokáže nepříznivý trend vývoje zvrátit.

9. SLOVNÍK ŘECKÝCH SLOV

- **Prodimotiky** – školka (trvá jeden rok – příprava před nástupem do školy)
- **Dimotiko Scholio** – základní škola šestiletá (1. stupeň)
- **Gimnásio** – základní škola tříletá (2.stupeň)
- **Likio** – střední škola (gymnázium)
- **Techniky scholi** – střední odborné učiliště
- **Xristugena** - Vánoce
- **gorty** – besídka, oslava
- **Pasxa** – Velikonoce
- **Stavraeti** – skauti (sdružení přátel přírody)
- **Suvla** – maso pečené na rožni (kyperské národní jídlo)

10. SEZNAM FOTOGRAFIÍ

- Obr. 1. Kyperské dětské hřiště mezi olivovníky, Foto: autor
- Obr. 2. Školní hřiště se základní školou na pozadí v městě Polis na západě ostrova, Foto: autor
- Obr. 3. Historické divadlo ve městě Pathos nacházející se v západní části ostrova, Foto: autor
- Obr. 4. Kyperský lyžařský areál nacházející se na nejvyšším vrcholu Kypru – Olympos, Foto: autor
- Obr. 5. Místo v lese určené pro oslavy – dvě kyperské rodiny při nedělním obědě v přírodě, Foto: autor
- Obr. 6. Místo v lese určené pro oslavy. Hrající si děti, Foto: autor
- Obr. 7. Stolní hra Tavli, Foto: autor

11. SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

- Tab. 1 Hodnocení žáků na 2. a 3. stupni na Kyperských státních školách.
- Tab. 2 Příchody dětí domů ze školy.
- Tab. 3 Čas vstávání a spaní o víkendech a prázdninách.
- Tab. 4 Způsob trávení času na počítači dětmi vlastníci počítač.
- Tab. 5 Čas strávený venku v době jejich volna.
- Tab. 6 Frekvence sportujících dětí.
- Tab. 7 Počet chlapců a dívek navštěvujících zájmový kroužek
- Tab. 8 Frekvence navštěvování kulturních programů
- Tab. 9 Způsob trávení dovolené
- Tab. 10 Výpomoc v domácnosti a v práci
- Tab. 11 Frekvence navštěvování příbuzenstva
- Tab. 12 Rodinné oslavy a rituály
- Graf.1 Příchody domů ze školy v jednotlivých skupinách dětí základních škol.
- Graf.2 Čas vstávání o víkendech a prázdninách.
- Graf.3 Čas spaní o víkendech a prázdninách.
- Graf.4 Počet dětí vlastníci doma počítač.
- Graf.5 Čas strávený dětmi na počítači.
- Graf.6 Počet sportujících dětí.
- Graf.7 Navštěvování zájmových kroužků dětmi.
- Graf.8 Počet návštěv kulturních programů za rok.
- Graf. 9 Počet dětí jezdících minimálně jednou do roka na dovolenou.
- Graf. 10 Počet dětí jezdících na dětský letní tábor.

12. SEZNAM LITERATURY

- české publikace

- 1) FALTÝSKOVÁ, J., HŘEBÍČEK, L., SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno : [s.n.], 1998. 95 s. ISBN 80-210-1274-9.
- 2) GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- 3) HAUSEROVÁ, Isabela. *Děti potřebují prarodiče*. Praha : Portál, 1996. 102 s. ISBN 80-7178-105-3.
- 4) HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha : Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.
- 5) KAUFMANN, Gertrud. *Děti potřebují rituály*. Praha : Portál, 1998. 93 s. ISBN 80-7178-203-3.
- 6) KRAUS, Blahoslav. *Sociální aspekty výchovy*. Hradec Králové : [s.n.], 1999. 123 s. ISBN 80-7041-135-x.
- 7) KVAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc : UP, 1996. 98 s. ISBN 80-7067-669-8.
- 8) LANGR, Ladislav. *Vybrané otázky z pedagogiky sportu..* [s.l.] : [s.n.], 1997. 114 s.
- 9) NEUMAN, Jan. *Turistika a sporty v přírodě*. Brno : [s.n.], 2000. 95 s. ISBN 80-7178-391-9.
- 10) PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha : Portál, 1999. 78 s. ISBN 80-7178-295-5.
- 11) PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha : Karolinum, 1998. 68 s. ISBN 80-7184-569-8.
- 12) RÝDL, Karel. *Úvahy o kvalitě kvalitativního a kvantitativního výzkumu*. Liberec : [s.n.], 2000. 54 s.
- 13) SPOUSTA, V. *Teoretické základy výchovy ve volném čase: úvod do studia pedagogiky volného času*. Brno : MU, 1997. 121 s. ISBN 80-210-1007-X.
- 14) VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno : [s.n.], 1992. 143 s. ISBN 80-210-0428-2.

- **cizojazyčné publikace**

- 15) BARTONĚK, A., et al. *Řecko, Turecko, Kypr*. Praha : Olympia, 1985. 351 s.
- 16) Cyprus, Lonely planet Publications. SNP Printing Pte Ltd., Singapore 1997.
- 17) XIOUTAS, P. *All About Cyprus*. Nicosia : Achilles Ghinis, 1993. 123 s.

- **internetové zdroje**

Central intelligence agency [online]. 2008 , 12.02.2008 [cit. 2008-02-21].
Dostupný z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cy.html>>.

13. Příloha

13.1 Nestandardizované dotazníky v řeckém jazyce.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ - ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΧΩΡΙΑΤΟΠΑΙΔΩΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ		
αριθμοί	ερωτήσεις	απαντήσεις
1	σε ποια τάξη πας και πόσο χρόνο είσαι?	
2	τι ώρα έρχεσαι σπίτι από το σχολείο?	
3	τι ώρα ξυπνάς και τι ώρα κοιμάσαι όταν την άλλη μέρα δεν έχει σχολείο?	
4	έχετε υπολογιστή στο σπίτι?	
5	πόση ώρα ξοδεύεις στον υπολογιστή? πεζής παιχνίδια?	
6	πόση ώρα είσαι έξω?	
7	τι κάνεις όταν είσαι έξω?	
8	σου αρέσουν τα αθλητικά? Πόσες ώρες την μέρα αθλείσαι?	
9	πας και μαθαίνεις κάτι άλλο εκτός από τα μαθήματα του σχολείου?	
10	πόσες φορές το χρόνο πας σινεμα,θεατρα και αλλά?	
11	πηγαίνεις με τους γίνει σου εκδρομές? Που πας ποιο πολλές φορές? Σε ποια εποχή πάτε περισσότερο?	
12	πηγαίνεις το καλοκαίρι κατασκήνωση?	
13	πόσο χρόνο την ημέρα βοηθάς στο σπίτι? (σφουγκαρισμα, πλύμα πιάτων)	
14	πόσο χρόνο είσαι μαζί με τους γονείς σου η με τους προγονής? Πόσες φορές επισκευθεσε τους συγγενείς?	
15	πως κάνετε στο σπίτι τα γενέθλια και τες γιορτές σας? Έρχεται όλοι οι οικογένεια?	

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ - ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΠΟ ΠΟΛΕΙΣ ΣΕ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ		
Αριθμοί	Ερωτήσεις	Απαντήσεις
1	Σε ποιά τάξη πας και πόσο χρονών είσαι?	
2	Τι ώρα έρχεσαι σπίτι από το σχολείο?	
3	Τι ώρα ξυπνάς και τι ώρα κοιμάσαι όταν την άλλη μέρα δεν έχεις σχολείο?	
4	Έχετε υπολογιστή στο σπίτι?	
5	Πόση ώρα ξοδεύεις στον υπολογιστή σου? Παίζεις καθόλου παιχνίδια?	
6	Πόση ώρα παίζεις με τους φίλους σου κάθε μέρα?	
7	Τι παιχνίδια και με τι δραστηριότητες ασχολείστε?	
8	Σου αρέσουν τα αθλήματα? Πόσες ώρες την μέρα αθλείσαι?	
9	Μαθαίνεις κάτι άλλο εκτός από τα μαθήματα του σχολείου?	
10	Πόσες φορές το χρόνο πας κινηματογράφο, θέατρο ή συναυλίες?	
11	Πηγαίνεις με τους γίνεις σου εκδρομές? Που πηγαίνετε τις πιο πολλές φορές? Σε ποια εποχή πάτε συνήθως?	
12	Πηγαίνεις τα καλοκαίρια κατασκήνωση?	
13	Πόσο χρόνο την ημέρα βοηθάς στο σπίτι? (π.χ. καθάρισμα του δωματίου σου)	
14	Πόσο χρόνο την ημέρα είσαι μαζί με τους γονείς σου, τη γιαγιά σου και το παππού σου? Πόσες φορές επισκέπτεσαι τους συγγενείς σου την εβδομάδα?	
15	Πόσο συχνά κάνετε στο σπίτι τα γενέθλια και τις γιορτές σας? Έρχεται όλοι οι οικογένεια, φίλοι και συγγενείς σας?	

13.2 Nestandardizované dotazníky v českém jazyce.

DOTAZNÍK - VOLNOČASOVÁ AKTIVITA VENKOVSKÝCH DĚTÍ NA ZŠ V ČR		
Pořadové číslo	Otázka	Odpověď
1	Do jaké třídy chodíš a kolik ti je let?	
2	V kolik hodin přicházíš ze školy domů?	
3	V kolik hodin vstáváš a v kolik chodíš spát, pokud máš druhý den volno?	
4	Máte doma počítač?	
5	Kolik času trávíš denně u počítače? Hraješ na něm hry?	
6	Kolik času trávíš venku?	
7	Jaké aktivity nejčastěji provádíš venku?	
8	Máš rád sport? Kolik hodin denně se sportování věnuješ?	
9	Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?	
10	Kolikrát do roka navštěvuješ nějaký kulturní program?	
11	Jezdíte s rodinou na dovolenou? Kam nejčastěji jezdíte? V kterém ročním období?	
12	Jezdíš v létě na dětský tábor?	
13	Kolik času strávíš denně pomáháním doma? (vysávání, mytí nádobí, atd.)	
14	Kolik času tráví rodiče (prarodiče) s tebou? Jak často navštěvujete příbuzné?	
15	Rituály, Jak u vás doma probíhají oslavy narozenin, svátky? Schází se celá rodina?	

DOTAZNÍK - VOLNOČASOVÁ AKTIVITA MĚSTSKÝCH DĚTÍ NA ZŠ V ČR		
Pořadové číslo	Otázka	Odpověď
1	Do jaké třídy chodíš a kolik ti je let?	
2	V kolik hodin přicházíš ze školy domů?	
3	V kolik hodin vstáváš a v kolik chodíš spát pokud máš druhý den volno?	
4	Máte doma počítač?	
5	Kolik času trávíš denně u počítače? Hraješ na něm hry?	
6	Kolik času trávíš venku?	
7	Jaké aktivity nejčastěji provádíš venku?	
8	Máš rád sport? Kolik hodin denně se sportování věnuješ?	
9	Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?	
10	Kolikrát do roka navštěvuješ nějaký kulturní program?	
11	Jezdíte s rodinou na dovolenou? Kam nejčastěji jezdíte? V kterém ročním období?	
12	Jezdíš v létě na dětský tábor?	
13	Kolik času strávíš denně pomáháním doma? (vysávání, mytí nádobí, atd.)	
14	Kolik času tráví rodiče (prarodiče) s tebou? Jak často navštěvujete příbuzný?	
15	Rituály, Jak u vás doma probíhají oslavy narozenin, svátky? Schází se celá rodina?	